СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XLV. Ч. 148. Джерзі Сити, Н. Дж., понеділок, 28-го червня, 1937 — VOL. XLV. No. 148. Jersey City, N. J., Monday, June 28, 1937. THREE CENTS

СТАЛЕВІ ФАБРИКАНТИ ПРОБУЮТЬ ЛОМАТИ СТРАЙК

ЙОНҐСТАВН (Огайо).—Сталеві фабрики в цій околиці почали в пятницю робити вперше від часу, як Комітет Промислової Орґанізації проголосив страйк проти підприємства „Репоблик Стіл Корпорейшен" та „Йонґставн Шіт енд Тюб Компані" місяць тому.

Порядок у місті вдержують війська національної ґвардії, котрі в четвер дістали ще засилення в формі 112 полку інжинірів.

Робітників з інших міст, що вибралися сюди демонструвати за страйків у сталевих фабриках, відправила поліція від границь міста. Кажуть, що їх було 3,000. Були між ними робітники з ґумових і автомобільних фабрик в Огайо та майнери з Пенсилвенії й Вест Вірджінії. Поліція арештувала коло 200 з них та сконфіскувала від них ріжну зброю, ножі, тощо.

МАЙНЕРИ ДЕМОНСТРУЮТЬ СИМПАТІЮ ДЛЯ СТАЛЕВИХ СТРАЙКАРІВ.

ДЖАНСТАВН (Па.). — Тисячі майнерів, що покинули копальні мягкого вуґля в повіті Камбрія, вмаширували демонстраційно до міста, щоби підперти страйк сталевих робітників.

У місті спокій, але ситуація сильно напружена. Порядок у місті вдержує скріплена стейтова поліція.

Виїмковий стан в околиці скінчився в пятницю в 7 годині рано. Сталева фабрика Камбрія відчинила офіційно свої брами, але до неї ввійшли тільки ті робітники, що конечно потрібні для вдержання фабрики.

БОРОТЬБА МІЖ ЮНІЯМИ.

НОРТ БЕРҐЕН (Ню Джерзі.—Місцева поліция ников, котрий усе хвалився, що його членом був колись Семюел Ґомперс, довголітній президент Американської Федерації Праці, постановив поважною більшістю голосів виступити з Американської Федерації Праці та приступити до Комітету Промислової Орґанізації.

КРІВАВА БІЙКА ПОЛИЦІЇ ЗО СТРАЙКАРАМИ.

НЮ БЕРҐЕН (Ню Джерзі). — Місцева поліція й приватні сторожі при фабриці „Тютер Ваґон Воркс" ужили палок, щоби проломати пікетові лінії перед фабрикою. Ранено в бійці 14 страйкарів, одного з них тяжко.

І ДІТИ ПІКЕТУЮТЬ.

АКРОН (Огайо). — Коло тисячі хлопців і дівчат вийшли тут на страйк і не пішли на забави, а замісць того стали пікетувати забавові площі, щоб запротестувати проти відправи одного наглядача забав, установленого Адміністрацією Поступу Праць.

ВИСЛАЛИ АЛЯРМ ЗА ПАРСОНСОВОЮ.

СТОНІ БРУК (Лонг Айленд). — Федеральне бюро розсліду вислало по краю 50,000 детючок з портретами пані Парсонс, що пропала зо свого дому понад два тижні тому. Бюро закликує всіх людей, щоб дали про неї бюру всяку інформацію, яку мають.

АРЕШТУЮТЬ ЛЮДЕЙ ЗА ДОВГИ.

НЮ ЙОРК. — Фердинанд Пекора, член вищого суду, виступив публично проти зросту тенденції арештувати людей за несплачування довгів.

Суддя каже, що арешти за довги вже давно знесені та що цього звичаю не треба воскресати.

ЖИЛИ ДВА ТИЖНІ НА ДАХУ.

ЕДМОНТОН (Канада). — Зібрані води ріки Мекензі заставили Вилйема Доґласа, підбіґунового торговця, і його жінку жити два тижні на похилім даху їх залитої хати.

Вилив ріки був спричинений повстанням великої запори леду при вливі ріки Мекензі в Ледовий океан. Як вода стала підступати, Доґласи, що вже переживали подібні пригоди давніше, зібрали всякі припаси поживи й вдерлися на дах. Зійшли з нього по двох тижнях.

ПАДАЮЧЕ ДЕРЕВО ВБИЛО 3 ЛЮДЕЙ.

ЮРІКА (Каліфорнія). — На автомобіль, що їхав гостинцем, впало велике чатинне дерево. Воно унеможливило їдучим в авті тром особам добутися з авта й всі трое згоріли в авті, що занялось від упадку дерева на нього. Люди погоріли до непізнання.

Жертвою дивного випадку впав 74-літній суддя Бекстер, його братанич, бувший президент комісарів здоровля у Лос Анджелесі, та його жінка.

КАМПАНІЯ ПРОТИ ОТРУЙНОГО ПРОЧИТАНУ.

Громадська Рада Сі Клиф, Лонг Айленд, почала завзяту кампанію проти отруйного прочитану („пойзон айві"). Всякого власника землі, що не знищить цю ростину на своїм полі, будуть карати ґривною до $10.

ДОРОБИВСЯ НА ЖЕБРАНИНІ.

В Коростятині, бучацького повіту, арештовано Герша Домаста з калуського повіту, що займався волокитством і жебраниною, на якій доробився значного маєтку. При ньому знайшли більшу суму грошей і цілу пачку почтових посвідок на гроші, вислані до дому.

ВІДГОМІН МАТУРАЛЬНОЇ АФЕРИ.

У звязку з матуральною аферою у Львові шкільна кураторія на основі переведеного слідства виключила від матури в бучацькій ґімназії вісім учнів і учениць, з того сім жидів і жидівок і одну польку.

ОБСУНУЛАСЯ ЗЕМЛЯ.

У Сороках над Дністром на Буковині обсунулася земля, деякі доми позападалися до половини в землю, інші, розпалися. За один день земля обсувалася двічі, причому за першим разом обсунулася на пів метра, за другим разом на метер на просторі яких 10,000 кв. м. Із Букарешту виїхала до Сорік комісія, щоб розглянути причини катастрофи.

СМЕРТЬ „ЧУДОТВОРНОГО" РАБІНА В МУКАЧЕВІ.

Дня 12. травня ц. р. в год. 3 рано помер у Мукачеві „чудотворний" рабін Лазар Шпіра, який був провідником жидів- ортодоксів. Хоч його поховали ще того самого дня в 5-тій год. пополудні і багато жидів не могли так швидко приїхати, всеж таки в похороні взяло участь коло 17,000 жидів з ЧСР, головнож із Підкарпаття. З Мадярщини приїхали жиди окремим поїздом. Багато жидів з Ґаличини мусіли залишитися на кордоні тому, що не могли на швидку руку подбати за пашпорти. Тому плакали і ридали мов діти, що не можуть явитися на похорон. Рабін Шпіра незужав від довшого часу на пістряка (рака). Походив зі старої родини рабінів з Галичини. До Мукачева приїхав 10-літнім хлопчиною. Залишив величезну, цінну жидівську бібліотеку, що складається з 10,000 томів. Як рабін, виступав проти всякого поступу, проти сіоністів, проти жидівської ґімназії в Мукачеві і за непослух кидав клятви на своїх противників. З відомим „чудотворним" рабіном Рокахом з Белза вів теж завзяту боротьбу. Тому в Мукачеві жиди діляться на два табори: шпірівці і рокахівці. По смерти Шпіри жиди вибрали негайно його наслідником згідно з заповітом його зятя, 23-літнього Рабіновича, що кілька років тому оженився з одиначкою Шпіри, Фрімою. Рабінович походить також з рабінатської родини в Галичині.

МОСКВОФІЛЬСЬКИЙ БОЛЯК І ЧЕСЬКА ВЛАДА.

Із закарпатської преси довідуємося, що чсл. міністерство освіти затвердило до шкільного вжитку чергову російську книжку: „Грамматика русскаго языка для среднихъ школъ въ Подкарпатской Руси" Саботова (І. вид. з 1924 р.), не зважаючи на протести всього народовецького вчительства і соток народовецьких установ. Майже одночасно з цим прийшла до нас друга вістка народовця Лацанича, що мав заступати дотеперішнього спікера кошицької радіостації, москвофіла Чепинця, який говорив огидним язичієм і профанував нашу мову, в останній хвилині дирекція чеського радія, під впливом москвофільських протестів, не затвердила.

ЗАПІЗНО ВЕРНУВСЯ З НЕВОЛІ.

До села Салас, на Буковині, вернувся на днях з Росії після 23-літньої неприсутности полонений з часів великої війни Василь Фікуца. Його признано урядово небіжчиком, а його жінка давно вийшла вдруге замуж.

ВОГНЯНІ РІКИ НА ВУЛИЦЯХ ПОЗНАНЯ.

Підчас бурі, що шаліла недавно над Познанем, грім запалив збірник спірту спілки „Аквавіт", де було 1,731,000 літрів спірту. Величезна фонтанна горіючого спірту облила недалекі забудування, м. ін. 3-поверхове трафічне заведення, у якому працює понад 50 осіб; вони майже чудом вратували життя, утікаючи перед вогняним дощем. Пожежа перекинулася на гараж графічного заведення і варстати „Аквавіту", відкіля робітники також ледви втекли, лише 7 осіб легко попарених. Від горяча повикручувалися , залізничі рейки, вулицями потекли ріки горіючого спірту, загрожуючи іншим збірникам спірту, костелові й одній кліниці. Пожежна сторожа з помічю війська з трудом зльокалізувала пожежу. Шкоди обраховують на 3 міліони злотих.

СКІЛЬКИ МОЖНА ЗА ГОДИНУ ЗІСТИ.

Справді оригінальний заклад зробили кілька бувальців одного ресторану в Ліль. Одного вечора довго дискутували вони над тим, скільки страв може чоловік за годину зїсти. Один із присутніх, який мав незлий апетит, заявив, що зробить пробу, щоб переконатися, скільки може людина зїсти за годину.

Йому подали тільки такі страви, які він найбільше любив. За годину зїв цей „жерун" три порції гусячої печені, кільоґрам гусячої смаженої печінки, два кільця ковбаси, 6 пайок хліба і випив при цьому 3 літри вина. Не насичений іще заявив своїм товаришам, що міг би ще багато більше зїсти за годину. З уваги на те, що замовлені страви платили товариші, він їв найліпші свої присмаки.

АКАДЕМІЯ В ЧЕСТЬ ПИСЬМЕННИКА С. ЧЕРКАСЕНКА.

Заходом Т-ва українських письменників і журналістів в Ужгороді при участи пластунів відбулася 22. травня академія в честь письменника С. Черкасенка з приводу його 60-ліття в салі вчительської мужеської семинарії. Програма академії була така: продукції хору до слів С. Черкасенка у виконанні хору пластунів і хору „Бандурист", святочна промова о. дир. А. Волошина, монольоґ з „Вечірнього гостя" та вистава пластунів жарту на одну дію С. Черкасенка „Сміх".

ПРОМІННЯ СМЕРТИ.

Марконі заявив римському кореспондентові „Дейлі Експрес", що він розчарувався „промінням смерти" й рішуче закинув дальші спроби над тими проміннями: „Після кількох літ важкої праці — заявив він анґлійському журналістові — осягнув я те, що мої апарати вбивають лиш на віддаль 1 м. Я переконаний, що кращих вислідів, як напр. тими проміннями: „Після ти" до военного вжитку — не можу осягнути і що дальші спроби булиб даремною витратою часу".

ТРАҐІЧНА СМЕРТЬ У ДНІСТРІ.

На пасовиську коло Заліщик пас коні 12-літній Мошко Віртіґер, учень 6-тої кл. вселюдної школи. Спрагнені коні ввійшли в ріку і на превеликий жах хлопця перейшли на румунський бік. Боячись кари від родичів, хлопець побіг до недалекої пляжі, позичив каюк і, попросивши до помочі ровесника, Леона Варенґранда, поплив з ним у сторону коней. По середині ріки, у віддалі 2 і пів км. від пляжі, каяк попав у крутіж, а що хлопці не вміли веслувати, перевернувся. Віртіґер умів плавати і видобувся з небезпечного місця, тимчасом його товариш утонув. Тіло його добули з води 200 м. дальше від місця випадку.

СОПІЛКА ПОЖЕЖНИМ СИГНАЛОМ.

До половини травня ц. р. вживала альбанська пожежна сторожа сопілки як пожежного сиґналу. Коли хтонебудь почув серед ночі голос сопілки, знав, що десь вибухла пожежа. Серед тихої ночі полонили тужні звуки сопілки мешканців, зганяючи їм сон з очей та будили цілі села й міста. Ніжні звуки заповідали страшне стихійне нещастя, яке знищило людське майно та життя. З цього приводу траплялися дуже часто неприємні непорозуміння, бо сільські хлопці надуживали іноді на сопілках пожежних сиґналів.

Щоб на будуче виминути таких поганих непорозумінь, влада приказала змінити пожежний сиґнал сопілки на інший. Тепер пожежні сиґнали даватимуть в Альбанії фабричні сирени, або спеціяльні пожежні свиставки. Крім цього мешкання кожного члена пожежної сторожі получили з дижурним командантом окремим телефонічним каблем. Таким чином у кожній хвилині можуть дати телефонічно пожежний сиґнал.

БРЕХНІ КИЇВСЬКОГО РАДІЯ ПРО ПОДІЇ В СОВЄТАХ

ЛЬВІВ. — „Діло" подає зміст вісток, які передає радіова станція з Києва про події в Совєтах. Всі ті вістки, пише „Діло", це звідомлення про відгуки розстрілу маршала Тухачевськоїо й совєтських ґенералів. Совєтська радіова станція передає, що „населення кленеться ще вірніше працювати для могутности СССР", що з одушевленням одобряє „собачу смерть лазутчиків іноземної військової розвідки". Навіть Академія Наук Ураїни, яка тепер є вцілости в московських руках, теж „приєднує свій голос хору гніву і ненависти проти мерзотників Тухачевського і Ко. та витає присуд на фашистських аґентів". Очевидно, що радіо подає, що всюди в Совєтах повний спокій, що нема ніде ніяких заворушень, що нарід задоволений та що так є, як пише „Комуніст", себто, що „український нарід пильно стоїть на варті свого щастя". А цим щастям є в змислі совєтського радія — приналежність України до Совєтів.

ДАЛЬШІ НЕЦЕНЗУРОВАНІ ВІСТИ З МОСКВИ.

МОСКВА. — Американський кореспондент Гаролд Дені подає, що тільки наймолодше покоління приняло розстріл совєтських ґенералів байдужно, а старші большевики є ними потрясені до глибини. Думаючі люди питають себе: комуж тепер вірити в Совєтах? Усі заграничні дипльомати, включаючи тих, що є прихильні Совєтам, однозгідно не вірять у вину розстрілених, у те, щоб Тухачевський чи Якір могли видати Німеччині якісь військові тайни. Правда, що давніше старі комуністи зраджували задля своїх принципів свою власну державу, але розстрілені ґенерали не були політичними теоретиками, а тільки військовими, дійсно фанатично відданими армії. Дені далі стверджує, що в Москві й у цілій Совєтчині величезне напруження, а що з цього може вийти, годі передбачити, бо Росія — це країна несподіванок.

СИТУАЦІЯ В ЕВРОПІ СЕРІОЗНА, АЛЕ НЕ БЕЗНАДІЙНА.

ЛОНДОН. — Так висказався Невіл Чемберлейн, британський премієр міністрів, коли обговорював у палаті послів міжнародне положення. Він заявив, що назбиралося в Европі так, як у горах, „дуже багато снігу" і цей сніг зачинає танути, а тому кожної хвилі може рушити величезна лявіна. А це значить, що хоч усі народи не хочуть війни, кожної хвилі така війна може вибухнути. Чемберлейн казав далі, що тепер є обовязком Великої Британії задержати надзвичайний спокій. І похвалив теж Німеччину за її здержливість у справі пімсти за атакування її воєнних кораблів еспанськими червоними кораблями.

ПО БІБЛІОТЕКАХ ТЕЖ „ЧИСТКА".

МОСКВА. — Совєти шукають контрреволюціонерів і по бібліотеках. Арештують бібліотекарів, підозріваючи їх у тім, що давали читати публиці книжки, в яких були симпатії до „троцькістів".

ЗАДЕРЖАЛИ СОВЄТСЬКИЙ КОРАБЕЛЬ.

БІЛЬБАО. (Еспанія). — Маринарка ґенерала Франка задержала совєтський корабель, який був наладований зброєю, призначеною для еспанського червоного уряду. На кораблі було 20 літаків, 40 тенків і два міліони патронів.

АРЕШТОВАНИЙ КАТ УКРАЇНИ.

ЛЬВІВ. — Українські часописи подають за німецькими, що в Україні панує великий неспокій. Передають теж телеґраму з Москви такого змісту: „В Києві, старому вогнищі неспокоїв в Україні, арештували чоловіка, який упродовж 12 років терором ґарантував панування большевизму над Україною: Балицького, голову ГПУ й комісаря безпеки в Україні, члена політбюра і Центрального Виконного Комітету компартії України, члена ЦІК-а СССР. Його ліквідацію вже передбачували від тижнів. Балицького вважали за сердечного приятеля Ягоди й задержали в Москві після арештування цього останнього. Також перенесення ґенерального секретаря компартії України, Постишева, вже давніше захитало становищем Балицького".

КАРИ ЗА НЕВИВІШУВАННЯ ПОЛЬСЬКИХ ПРАПОРІВ.

БЕРЕЖАНИ (Галичина). — Староство в Бережанах накладає масово кари як на подиноких громадян так і на українські установи за те, що в український Світлий Понеділок не вивісили польських державних прапорів. І так покарано в останньому часі ще: о. Евсевія Бачинського, пароха в Бережанах, та Кружок Рідної Школи гривною 50 злотих; о. П. Шараневича з Поручина 20 злотих; голову читальні „Просвіта" в Гиновичах, І. Козловського, 30 злотих; і т. д.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ЯК У ЧОРНУ ЧУМУ

Три дні містив великий нюйорський щоденник „Ворлд-Телеґрам” статті Джорджа Істмена, в котрих цей відомий американський поет і ґазетяр, комуніст з переконання, пробував розвязати розумованням питання про основи жорстокої чистки серед російських большевиків диктатурою Сталіна. На основі свого знання московського народу, комуністичного руху й самого диктатора Сталіна пробував Істмен знайти відповідь на питання: що заставило Сталіна піти на таку люту й масову розправу проти своїх товаришів — комуністів?

У цих статтях Істмен доказував, що Сталін є противник чистого ленінського комунізму та властиво прихильник так званої меншевиківської політики. Є він, на думку Істмена, людина, незвичайно жадна влади, а притому жорстока, безпощадна й по азійськи мстива. „Комуністична чистка”, що тепер іде в Росії, це вислід меншевиківської політики та особистої жадоби влади, жорстокости й мстивости Сталіна.

Ще не закінчилися ці статті Істмена у „Ворлд-Телеґрамі”, а вже почали в іншому великому нюйорському щоденнику, „Таймсі”, йти кореспонденції московського кореспондента цеї ґазети, Гаролда Денія, котрий теж узявся розвязувати ту саму загадку, чому саме взявся диктатор Сталін так люто розправлятися зо старими большевиками. Кореспонденція Гаролда Денія замітна передівсім тим, що вона не цензурована, себто кореспондентові вдалося переслати її до Америки поза плечі московських цензорів. Ще більше замітна вона своїм змістом. Автор, щоправда, не має ще виробленої відповіди на головне питання, на яке він береться відповідати, але він підчеркує, що, на думку всіх обсерваторів, ця гуртова різня була зовсім зайва, бо московській диктатурі не грозила внутрішня небезпека, очевидно наскільки про це знають чужинецькі обсерватори. Підчеркуючи, що внутрішня ситуація не показувала потреби такої масової різні, Гаролд Дені малює ситуацію, яку ця різня в Росії витворила. Тут уже не на основі власних здогадів, не на основі розумовання, але на основі власних спостережень, і то спостережень вправного обсерватора, Гаролд Дені малює страшну просто задуху. Страх і журба. Загальне недовіря. Всі відчувають нестерпне просто напруження. Ніхто не певний завтрішньої днини. Ніхто не певний свого приятеля. Ніхто не певний свого життя. Просто витворилося положення, котре один з досвідчених людей описав словами: Зовсім, як у чорну чуму.

Читаючи розумовання Істмена й обсервації Гаролда Денія, питаєшся себе: чи можливо, щоб у такій атмосфері люди думали про громадянство? Чи можливо в такій атмосфері думати про поступ господарки, про промисл і рільництво? І чи можливо буде людям з такої атмосфери вести справно війну, як війна прийде?

Який кінець людей із зачумленої атмосфери?

ПРО Д-РА КАРЛА КРАМАРЖА

Невилікувальний москвофіл.

Недавно помер у Празі визначний чеський політик, д-р Карло Крамарж. Була це багата й освічена людина, що взагалі лише для загальної чеської справи жила і працювала. В молодости студіював Крамарж і в краю і за границею і став доктором прав. Однакож практикуючим правником він не був, але все своє знання й енергію присвятив **боротьбі за визволення чехів** зпід австрійсько - німецької переваги. Уроджений в 1860 році, зістав уже в 1891 році послом до парляменту, де завзято боровся проти німецького централізму. На тій дорозі дався він однак ужити до поганих услуг полякові гр. Казимирові Баденьому, тодішньому президентові міністрів.

Було це в листопаді 1897 року. Німці розпочали в австрійськім парляменті безоглядну обструкцію. Тоді президент палати послів, поляк Давид Абрагамович, і його заступник д-р Крамарж покликали до парляменту поліцію, котра мала за завдання непослушних послів просто виносити з салі. Прийшло тоді до великої бучі в парляменті і засідання закрито. Зараз наступного дня зачались у Відні робітничі демонстрації.

Цісар Франц Йосиф, що вже мав тоді 57 літ життя, не хотів наражувати себе на нову революцію, бо запамятав її собі іще з 1848 р., коли мав доперва 18 літ та зістав цісарем. Він пустив „Казя” Баденього в дураки і покликав нове міністерство. Додам, що підчас згаданої славної сутички в парляменті кинено в сторону д-ра Крамаржа такий оклик: **„Ти, московський поліцмайстре!”**

І справді: Крамарж не стояв так дуже далеко — і своїми переконаннями і своїм поведенням — від якогось московського ступайка. Він оженився в Росії з дочкою багатого московського фабриканта, Надеждою Николаевною Абрикосовою, та вважав Росію майже за свою другу вітчину. Він все піддержував зносини з визначними московськими діячами та ціла його політика була **реакційно - словянофільська.** Він вірив в Росію яко в покровительку словян, а в першім ряді чехів, і тільки від Росії сподівався він визволення своєї нації зпід австрійського поневолення.

Фактично те „поневолення” було дуже лагідне. Щоб то дали були галицькі українці, якщоб і вони були жили під таким самим „понвелоенням”!

А вони були під „поневоленням” — але під „поневоленням” польським, і то таким, що німецький Відень був для них прибіжищем, і ніби обороною.

Яко послідовний москвофіл — був Крамарж завзятим **ворогом українців** та їх визвольних змагань і то не лиш у Росії, але і в Австрії.

І так нпр. в р. 1906 засідав Крамарж у комісії для виборчої реформи до австрійського парляменту. Вшехпольський посол Гломбінський зажадав тоді побільшення числа польських мандатів для Галичини. З української сторони зажадано відповідного забезпечення мандатів і для українців. — Але д-р Крамарж не хотів піддержати того справедливого домагання і воно провалилось. Він теж завжди підпирав наших **кацапських послів,** як Глібовицького і д-ра Маркова.

Крамарж був якийсь час у партії **Томи Масарика,** т. зв. „реалістів”, але скоро розійшовся з ним і став лідером чеських національних демократів, партії чисто буржуазної.

Між ним, прихильником царату та московського чиновництва а передовсім московської панслявістичної політики, що була радше панросійською — і Масариком, соціяльним реформатором та глибоким знавцем московської душі — стояла бездонна пропасть, хоч оба вони були великими чеськими патріотами і кожний на свій спосіб з повною посвятою служив свому народові.

Розвій відносин і події підчас світової війни дали пречистий доказ, що Масарик мав слушність, а не Крамарж.

Вірив у побіду Росії.

Інтересно дуже є придивитись, як власне розвій подій і нові факти виказували, на якім „велікім омилі” Крамарж знаходився.

Якийсь час по вибуху світової війни почалися були головні провідники чеських самостійників сходити разом, щоби собі добре уявити положення своєї нації та радити над тим, як би то ту світову заверуху використати в цілі виборення для неї державної самостійности. Та група не надавала собі ніякої спеціяльної назви і доперва по війні названо її „мафією”, хоч таке названня не було властиво почесне.

Належали тут такі люди як д-р Масарик, д-р Бенеш, д-р Шайнер (голова „Соколів”), д-р Шамаль і ще дехто. В грудні 1914 р. виїхав д-р Масарик до Риму, а потім до Швайцарії, піддержуючи при допомозі всяких тайних способів зносини з товаришами в краю. За границею провадив Масарик плянову пропаґанду на річ чеської справи, а в лютім 1915 р. поїхав до нього до Ціріху потайки і д-р Бенеш, щоб порозумітись щодо дальшої праці в краю і за границею.

А хоч — жиючи в краю — Масарик і Крамарж стояли дуже ворожо супроти себе — то тепер припоручив Масарик Бенешеві, щоб, не зважаючи на старі „дурниці”, навязав ближчі зносини також і з Крамаржем. „Тепер лежать нам — казав він — важніші справи на серці”.

В товаристві Масарика знаходився в Швайцарії російський журналіст **Сватковський,** котрий вже перед війною працював у Відні і знався добре з Крамаржем. На початку війни він орієнтувався очевидно так, як і цей, та бажав також вмаршу російської армії до Праги (!). Він однак знав також добре відносини в Петербурзі і глядів на них критичним оком західнього европейця. Він прийняв критику і побоювання Масарика за свої і це відразу висказав він і Бенешеві.

І Масарик і Сватковський жадали від Крамаржа, щоб також виїхав за границю для спільної праці з Масариком.

Бенеш, вернувшись у Прагу, заявив це Крамаржеві, але цей не годився на свій виїзд. Він заявив Бенешеві, що вповні вірить у побіду Росії та представив будучі близькі відносини чеської держави до Росії.

„Для нас, чехів, рішить війну лише Росія, а коли росіяни прийдуть до Праги — то я мушу тут бути, щоб пильнувати наших інтересів. Це добре, що Масарик сидить за границею, але моє місце є тут, дома”.

В другій половині березня 1915 р. візвав Масарик знову Бенеша, щоб приїхав до нього до Швайцарії, що цей і зробив.

(Далі буде).

В УЖГОРОДІ БУДЕ ЖИВА ҐІМНАЗІЯ

(Значить: українська).

Свого роду „історичною” новиною треба назвати те, що доносить ужгородське „Українське Слово” про українську ґімназію в Ужгороді, до якої саме проголошено вписи. В тім часі, коли на Закарпаттю ведеться така завзята боротьба за українську мову, за українську назву і за український прапор, вістка про новозасновану українську ґімназію о. о. василіян є дійсно радісною. Про евентуальні користі з цеї ґімназії пише ужгородське „Українське Слово” таке:

„Жива, зрозуміла, одноцільна у всіх професорів мова навчання — це той певний, одинский та найліпший знаряд, який улегчує учневі вивчення й засвоєння чужих мов. Це та тверда основа, на якій щойно можна укладати придбання й засвоєння всесвітнього знання. Жива зрозуміла мова уможливлює дітям зосередитися на приняття нових відомостей, це мова наших думок і наших снів і наших мистецьких захоплювань, це мова, якою промовляє ґеній народу — до народу, невимушено, ясно, велично. Одноцільна, зрозуміла мова навчання — це перша умовина дійсної, щирої педаґогічної праці, це мова, за яку воював, за яку терпів колись Ян Амос Коменський, за яку в Росії побивався Константин Д. Ушинський, це ідея, з якою в нас завжди виступав наш найстарший працівник на педаґогічному полі — дир. Августин Волошин. Це ідея, яку тепер несе на свойому прапорі Учительська Громада і всі наші найліпші педаґоги.

„Живою народньою мовою зачнуть учити і в новій школі. Ось тому й належиться признання ігуменатові оо. василіян в Ужгороді, що, зрозумівши вагу в житті народу навчання живою мовою, взяв на свої плечі тяжке, трудне діло. Тим більш належиться це признання, що ігуменат оо. василіян взявся до діла, яке вимагає невпинної, тихої, щоденної праці, праці не голосної, крикливої, що викликує хвилеві ефекти, але праці тяжкої, буденної, яка аж по літах дає стократні золоті плоди.

„Чин св. Василія відомий у нас і на всіх українських землях від найдавніших часів своєю працею на полі шкільництва. З нього вийшли наші перші вчителі, з нього вийшли такі мужі-реформатори шкільництва, як Петро Могила, з нього вийшли в нас такі мужі як Базилович, Кралицький; працею оо. василіян повстав у нас у давнині цілий ряд шкіл. І нинішня школа — це навязання до гарних давніх традицій.

„Як уже було згадано в оголошені про вписи, дирекцію ґімназії оо. василіян переняв пан директор Андрій Алиськевич, відомий своєю невсипущою працею, своїм педаґогічним знанням, своєю посвятою й любовю до молоді. Тому ми певні, що від самих початків стане новозаснована ґімназія зразковою ґімназією”.

Карло Чапек.

СЛІДЧИЙ СУДДЯ

— Не вірю ніяким викрутам чи алібі. Не вірю обвинуваченому та свідкам. Людина говорить неправду. Наприклад свідок присягається, що не відчуває ненависти до обвинуваченого, а не знає, що ненавидить його підсвідомо із зависти чи заздрости. Все, що тобі розповідає свідок, напевно видумки. Все вони на те, щоб рятувати або обтяжити обвинуваченого. Це мої переконання, любий друже... Так, так, людина то хитра звірюка...

Так говорив слідчий суддя Матес до свого найліпшого приятеля Антона.

— Я вірю лише в припадок — говорив далі — в ті всі непередумані відрухи або слова, які мимоволі вирвуться людині. Все можна сфальшувати або перекрутити, все, за винятком припадку. Я збудував собі таку методу: сиджу та слухаю пильно того, що мені люди оповідають. Все те самособою видумали собі вже заздалегідь та докладно приготовили.

Я вдаю, що вірю їм та жду хвилини, в якій вирветься їм якесь необережне слівце... Тоді — ге-ге — тоді втягаю їх у матню. До того треба бути, самособою, психольоґом. Деякі слідчі судді послугуються такою методою, що збивають із пантелику та задурманюють обвинуваченого.

Отже такий суддя впадає обвинуваченому в слова, старається збентежити його й воно йому вкінці вдається настільки, що бідачисько готов навіть признатися до вбивства китайської цісареви. Та я хочу мати незаперечену певність, отже жду, аж із тої плутанини брехні вдасться мені видобути бодай стебельце правди. На цьому світі правда виходить на денне світло лише через необережність, лише тоді, як хто скаже щось не хотячи. А тепер, Антоне, мушу тобі, як товаришеві, признатися, що саме такою методою користуюся в приватному житті.

Не маю перед тобою ніяких тайн, бож ти від наймолодших літ мій найліпший приятель, тож послухай, що тобі розповім.

Отже... я... гм... якби то тобі сказати — підозрівав мою жінку Олену. Уяви собі, я був заздрісний до божевілля та вбив собі в голову, що вона любиться з одним юнаком, скажімо, що він звався Артур. Зрештою, здогадуюся, що ти його не знаєш.

Колиб я знав, що вона його кохає, я сказав би їй просто з моста: Розведімося, Олено. Таж я вирозумілий чоловік.

Та я не мав незаперечених доказів. Не можеш собі уявити, як дуже мене воно боліло. Заздрісний чоловік робить звичайно найріжніші дурниці. Шукає, мишкує, випитує наймичку, робить авантури.

А тиж знаєш, що я всюди й усе є слідчий суддя. Моє подруже життя було останнього року справжнім пеклом, від ранку до вечора. Даремне заставляв я на неї сіти. Ніколи не зрадилася ні одним необережним слівцем. Обдурювала мене щоправда частіше, та це є звичаєм жінок.

Чим більше я мучився, тим менше був я певний. Я розбирав найдокладніше кожне її слово, та нічого не міг дошукатися, як звичайних собі викрутів, на яких основуються людські, головнож подружі звязки.

Того літа виїхала Олена до купелів, щоб вилікуватися з недокровности.

Я, самособою, казав там її слідкувати, наймив такого драбугу, який усе майже життя проводив у вязниці та коршмі.

Бідна Олена писала до мене... писала так непевно, так несміло, начеб не знала, що взагалі писати. Та я аналізував ті листи й шукав чогось лиховісного між рядками.

Раз дістав я від неї листа. Я отворив і побачив на листі такий наголовок:

„Дорогий Артуре!

Мені задріжали руки. Отже то було те, чого я так боявся. Бож трапляється, що коли пишемо більше листів через помилку вкладаємо в невідповідну коверту. Неприємна річ! Бідна Олена! Дуже мені було її жаль, що так страшно зрадилася...

У першій хвилині я хотів не читати зовсім листа, призначеного для Артура й відіслати його Олені не читавши.

— Хочу тобі показати той лист, бо ношу його все при собі.

Слідчий суддя став читати:

„Дорогий Артуре!

„Не гнівайтеся, прошу Вас, що я досі не відписала Вам. Та я тепер дуже неспокійна, бо Петро...

— Себто я — пояснив слідчий суддя та читав далі:

...бо Петро вже мені довго не писав. Я, щоправда, знаю, що має дуже багато праці, та коли жінка не має від чоловіка так довго ніякої вістки, можна зовсім втратити голову. Того Ви, самособою, не всилі зрозуміти. На другий місяць чоловік хоче мене відвідати. То Ви моглиб тоді приїхати разом із ним. Писав мені в останньому листі про дуже цікаву справу, яку тепер розглядає, одначе не написав докладно, що то за справа. Гадаю, що то вбивство Гуґона Мілера. Мене воно дуже цікавило би... Ви мені взагалі не згадували, що робить Ваша наречена та нарікаєте, як і Петро, що в Празі страшна спека. Мій чоловік повинен був узяти відпустку, та він певно до пізної ночі сидить у свому бюрі.

Коли гадаєте виїхати над море? Візьміть зі собою Вашу наречену. Ви не розумієте того, яка дуже нещаслива може бути самітна жінка.

Здоровлю Вас щиро,
Олена Матес”.

— Щож скажеш на цей лист, Антоне? Він певно не глибокоумний тай не цікавий. Та, мій любий, приятелювання Олени до Артура набирає в світлі того листа зовсім іншого значіння. Я ніколи не повірив би їй, навіть колиб мені присягала й сто разів. Та тепер, тепер маю в руках щось, що було наслідком припадку, помилки. Тепер бачиш виразно, що незаперечна правда виходить на денне світло. Коли читаю цей лист, я найрадніше ревів би, сам не знаю: з радощів, чи з сорому. Як я міг бути так нерозумно заздрісний?

— Щож ти зробив потім? — спитав Антін.

— Я сховав акти справи Гуґона Мілера до шуфляди та на другий день поїхав до купелів.

Коли я побачив мою Олену, вона зачервонілась наче дитина та глянула на мене з жалем. Зі зворушення я не міг вимовити ні слова.

— Петрусю — сказала Олена за хвилину — чи ти дістав мій лист?

— Який лист? — спитав я здивований — таж ти майже зовсім не пишеш до мене.

Олена глянула на мене здивована та зітхнула з полекшею.

— Ах, то я забула післати тобі його — сказала збентежена, стала шукати в торбинці й виняла з неї зімнятий лист.

Починався словами:

„Дорогий Петрусю!” Я мусів сміятися з того кві про кво. Видно Артур відіслав їй почтою той лист.

Потім ми вже більше не говорили про цю справу. Я їй, розуміється, розповів про вбивство Гуґона Мілера, яке її так цікавило, і я певний, що Олена до нині вірить, що лист до Артура не дістався в мої руки.

Відотді все в порядку. Скажи мені, чи не був би я дурнем, колиб мучив так страшно її і себе вічною заздрістю? Тепер, самособою, стараюся те все направити. Щойно з листа мусів я довідатися, як дуже кохає мене Олена... Маєш тут клясичний примір, що сліпий припадок може часом дати безперечний доказ.

* * *

Тодіж юнак, званий Артуром, сказав:

— А що: вдалося, дорогенька?

— Про що ти згадуєш, серце?

— Розуміється, що про той лист, який ти тоді, нібито через помилку післала чоловікові.

— Вдалося — сказала пані Олена та задумалася. — Вір мені, Артуре, я стидаюся тепер, бо Петро мені вірить. Він від того часу для мене дуже добрий та носить той лист на серці... То саме прикре, що я так його обдурюю. А що ти про це думаєш, серденько?

Лінивий.

Селянин: Колиб я був такий лінивий, як ви, то пішов би у свою стодолу й повісився.

Волоцюга: Ви не зробилиб цього.

Селянин: Чому?

Волоцюга: Бо колиб ви були такий лінивий, як я, то не малиб ви тоді стодоли.

(6)

ПРОТОКОЛ З XIX. КОНВЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЩО ВІДБУЛАСЬ У ВАШИНГТОН, Д. К., В ДНЯХ 10—15 ТРАВНЯ 1937 РОКУ

Таких морґеджів У. Н. Союз купив у 1935 і 1936 р. на суму $310,320.13. Ці морґеджі принесли У. Н. Союзові більше ніж 4½%. Ні одна з тих позичок не є загрожена щодо виплати капіталу і проценту. Ця інвестиція вважається під теперішню пору за найкращу.

Інвестування фондів У. Н. Союзу це одно важне завдання екзекутивного комітету. Фінансовий звіт показує, що за чотири роки повстала надвишка приходів над розходами на суму $1,283,100.08. Цю надвишку треба було інвестувати багато разів. На цім місці звертаю увагу, що за останні чотири роки відсотки постійно спадають, а за останні шість місяців вони досягнули найнижчої стопи впродовж останнього століття.

У Н. Сюзові приходиться конкурувати в інвестиціях з іншими фінансовими інституціями. Щадничі банки знизили відсотки на морґеджах та заразом знизили відсотки на щадничих контах. Ці самі претенсії зниження відсотків ставлять до У. Н. Союзу всі власники реальностей, що мають морґеджові інвестиції.

Згідно з рішенням головного уряду екзекутивний комітет перебрав на власність організації всі ті морґеджові інвестиції, які були загрожені залеглими незаплаченими податками. Рішено теж перебрати контролю і колектування чиншу на всіх тих морґеджових інвестиціях, яких власники добровільно згодилися таку контролю передати. Організація заплатила всі залеглі податки і тим робом заощадила відсотки від незаплачених податків, які доходять до суми 8% річно. Щадничі банки і асекураційні товариства знизили відсотки для власників реальностей і тим заохотили власників реальностей до сплати податків. Тим можна пояснити, що багато інституцій мають процентово меншу суму інвестицій на реальностях, ніж має У. Н. Союз.

Збиранням чиншу займається нанята помічна сила, а всі доходи та подрібні виплати, як теж відповідне книговодство виконує фінансовий департамент. Не буду переповідати всіх позицій доходів і розходів за місяцями і роками, бо це все є обняте загально у звіті головного предсідника. Подрібний виказ усіх табель забрав би більше як чотири сторони цього звіту.

Останні чотири роки були дальшим тягом безупинної праці, напруження нервів і видержання на цім становищі у фінансовім департаменті, яке я займаю 16 літ. Що всю працю я зумів опанувати і по можности своїх сил виконати, завдячую досвідові, який я набув з літами праці в організації. Постійна праця в канцелярії не дозволяла мені виїжджати на збори та ювилейні свята У. Н. Союзу до дальших місцевостей від осідку головної канцелярії.

Український Народний Союз зачисляється до більших міліонових асекураційних організацій. Останні чотири роки нашої спільної праці виказують гарний прибуток майна. Маєток організації дає ґарантію, що всі зобовязання, які організація взяла на себе, будуть на сто процентів виконані. У. Н. Союз має вироблену добру славу солідної інституції, і про це мали нагоду переконатися наші члени не тільки від своїх, але й від чужих людей.

Кожна більша організація має більшу відповідальність і тому урядники, котрим повірено керму даної організації, мусять уважати, щоб вона постійно росла в більшу силу в членстві і маєтку.

Якби не фінансова кріза, що опанувала цілий світ; якби не ці удари, які падали на всі фінансові інституції і тимсамим і на У. Н. Союз, то сьогодня ми виступили би з ще кращим звітом, як виступаємо. Світова хуртовина пройшла, та наслідки буревію ще даються відчувати. Головне, що найтяжчі часи вже пройшли і наша організація при розумній і солідній співпраці всього членства та зрозумінню орґанізаційного діла буде здобувати нові кадри нових членів та збільшуватиме майно найбільшої української організації.

Кінчу свій звіт з повним признанням членам головного екзекутивного комітету, головного уряду, місцевих урядників і членів, з котрими разом спільно я виконував свої обовязки для добра дорогої нам усім організації.

В год. 1:01 відпущено делеґатів на обід.

Голова конвенції, Г. Герман, відкрив пополудневі наради в год. 2:30 і покликав конвенційного секретаря С. Куропася відчитати наспілі привіти і телеґрами з находи XIX. конвенції Українського Народного Союзу. Отсі відділи Українського Народного Союзу прислали листи й телеґрами: 295, 373, 206, 179, 230, 84, 361, 247, 246, 234, 204, 277, 208, 282, 223, 155.

З визначних людей українського політичного й церковного світу прислали привіти отсі особи й організації: полк. Евген Коновалець, голова Проводу Організації Українських Націоналістів; Центральна Управа ОДВУ в Америці, ген. Віктор Курманович, Баден-Відень; Евген Онацький, Рим; Від. ОДВУ ч. 20 у Рачестер, Н. Й.; Ліґа Молоді Північної Америки; Українське Університетське Товариство в Ню Йорку; єпископ Богдан від Української Православної Церкви в Америці; Українська Академія Наук в Америці; Марія Омельченко, Праґа; ґубернатор стейту Мішіґен, Френк Морфі; д-р Іван Яців, Віндзор, Канада; Українська Громада в Елізабет, Н. Дж.; о. д-р Вол. Клодницький, Нюарк, Н. Дж.; проф. Олександер Кошиць; Омелян Грибівський, Канада; Крайова Екзекутива УНО, Канада; централя Червоного Хреста ОДВУ, Ню Йорк, Н. Й.; суддя найвищого суду Домініканської Републики, Кастелянос; М. Бредлі, конґресмен з третього дистрикту стейту Пенсилвенія; Союз Українок Америки; Ґері Найс, ґубернатор стейту Мериленд; Управа Центрального Союзу українських студентів у Відні; М. Прикода, референт Проводу Українських Націоналістів; Українська Студентська Громада в Заґребі; Управа Стрілецької Громади у Філядельфії, Па.; Українська Іміґрація з Фінляндії; Литовсько-Українське Товариство в Ковні, Литва; Інж. Сціборський; Союз Українських Школярів у Югославії; Український Культурний Кружок з Філядельфії, Па.; Платон Стасюк, Ню Йорк, Н. Й.; Денис Пирч з Іст Гейвен, Конн.; Українська Православна Громада у Вілмінґтон, Дел.; Народній Дім у Геркімер, Н. Й.; о. Степан Мусійчук, Йонгставн, О., привитав XIX конвенцію Українського Народного Союзу спеціяльно зложеним віршем.

Голова Г. Герман передав ведення конвенції другому заступникові голови, Д. Братусеві, а цей покликав головного предсідника У. Н. Союзу, М. Мурашка, щоб він дав звіт як завідатель „Свободи".

ЗВІТ З АДМІНІСТРАЦІЇ ОРҐАНУ У. Н. С., „СВОБОДИ".

Згідно з ухвалою головного уряду з лютого 1935 і 1936 р. виконував я вложений на мене головним урядом додатковий обовязок завідателя „Свободи".

Звісна річ, що обовязком завідателя є провадити фінансову господарку майном „Свободи" та заряджувати друкарняним бизнесом так, щоб той бизнес оплачував усі свої зобовязання, получені з адміністрацією „Свободи" та приносив якнайбільше зисків.

Звіт „Свободи" виказує, що адміністрація мала приходу за останні чотири роки $286,664.30, або пересічно $5,974 місячно. На тих $5,974 місячного доходу адміністрація одержувала з передплати від членів, по 30 центів місячно від члена, $3,595 і $475 від Молодечого Департаменту на видання „Украініен Вікли", або разом $4,070 місячно. Ріжниці в приходах на суму $1,904 місячно треба було покрити з інших джерел, себто з оголошень, друкарських робіт і книгарняного бизнесу. Отже дістати адміністрації „Свободи" приблизно $2,000 місячно бизнесу з інших джерел, щоб можна покривати зобовязання „Свободи", це не легке завдання для адміністрації.

Приходи з оголошень за останні чотири роки не були такі великі, як були давнішими роками. Причин на це було багато. Найважнішою мабуть причиною в зменшенні доходів з оголошень було те, що зприводу тяжкої фінансової скрути краю всі ті, що давали давніше великі й постійні оголошення в чужинецькій пресі, мусіли свої оголошення зменшити майже до половини того, що давали давніше.

До цього треба ще додати велику популяризацію оголошень радіовими компаніями, які тепер забрали багато оголошень від часописів, а зокрема чужинецьких часописів. Ще є одна дуже важна причина, чому „Свобода" не має відповідних доходів з оголошень. Ця причина є та, що найбільшим місцем, з якого можна діставати оголошення для часопису, є місто Ню Йорк. Всі великі аґенції в Ню Йорку, що дають постійно оголошення чужинецьким часописам, не дуже радо хочуть давати оголошення часописам, які виходять поза Ню Йорком, бо вони вважають такі чужинецькі часописи „льокальними". Якби „Свобода" виходила в Ню Йорку, то тоді можнаб діставати багато більше бизнесу, як дістається тепер. Це я знаю на підставі мойого власного досвіду, бо переконався про цю справу від тих, до яких я по оголошення ходив і старався їх дістати. У дискусії над цим звітом я зможу, на бажання, дати більше пояснень, яких у звіті, з ріжних бизнесових причин, не можу подавати.

У друкарських роботах під теперішню пору є багато ріжної компетиції. Як прийде яка більша робота для друкарні, то треба при обчислюванні тої роботи рахуватися з тою компетицією й у багатьох випадках треба числити на найменший зарібок, щоб не стратити тої роботи. До того треба ще додати, що ціни на друкарські матеріяли не є тепер стійні й часто зміняються. Це саме є і з ґазетним папером. Тому, щоб адміністрація могла провадити бизнес і виплачувати свої зобовязання, треба було щадити на кожній річи, щоб вивязатися якось з важкого завдання.

Загальні приходи за 4 роки були:

Передплата від членів У. Н. Союзу	$189,603.10
Передплата від приватних читачів	14,788.54
Оголошення	23,608.22
Друкарські роботи	37,752.53
Одержано за календар з 1932 р.	22.00
Процент з банків	353.78
Торг з книгарні	10,828.98
Частина від У. Н. Союзу за опал, світло, чищення канцелярії та інщі дрібні звороти	9,707.15
Разом	$286,664.30

Загальні розходи за 4 роки були:

Платня редакції, завідателя, кореспондентів і робітників	$150,945.58
Папір і інщі друкарські матеріяли	44,028.34
Почта за пересилку часопису	23,530.92
Опал, світло й електрика	7,521.85
Сентрал Сундай Компані	943.30
Ґолдсмит Бродерс	483.33
Направа машин до писання й рахування та купно шаф	356.37
Почтові видатки за пересилку замовлень і листування	1,958.68
Юнайтет Фітюр Синдікейт за Тарзана	1,438.21
Телефон і оголошення в телефонічних компаніях	1,337.69
Переклади, поїздки редакторів, податки від чеків, медичні річи, потрібні для охорони здоровля робітників, чарки до пиття води, згідно з законом, олива до машин, скло, віконниці й багато інших потрібних річей	1,429.55
Вода до пиття, згідно з вимогами закону	807.28
Голком Компані за фарби, оливу і знаряди до машин	134.97
Асекурація	2,995.70
Видатки за календар з 1932 року	150.12
Машинерія й нові приряди	1,283.41
Направа машин	274.28
Купно книжок	5,613.81
Адвокатські кошти за справу з 1933 року	179.92
Чинш У. Н. Союзові	24,791.82
Податок	1,974.79
Редаґування Ювилейної Книжки	4,000.00
Інші дрібні видатки, передплати, книжки й пожертви	901.64
Разом	$277,081.56

Прихід, розхід і зарібок за роками.

1933 р.	Прихід	$65,624.73	
„ „	Розхід	69,161.81	
„ „	Недобір		$3,537.08
1934 р.	Прихід	$72,448.00	
„ „	Розхід	68,018.09	
„ „	Заробок		4,429.91
1935 р.	Прихід	$71,862.32	
„ „	Розхід	69,731.36	
„ „	Заробок		3,130.96
1936 р.	Прихід	$76,729.25	
„ „	Розхід	71,170.30	
„ „	Заробок		5,558.95

Біланс „Свободи" з днем 31 грудня 1936.

Готівка	$20,511.02
Засіб книжок	16,066.19
Інвентар (машини й уладження)	11,910.16
Засіб друкарських матеріялів	1,000.00
Депозит у ґазовій компанії	50.00
Разом	49,537.37

Опісля наступив:

ЗВІТ ВІДПОВІДАЛЬНОГО РЕДАКТОРА „СВООДИ", д-ра Л. МИШУГИ.

Шановні делеґатки і делеґати!

„Свобода" зросла за останні чотири роки на чотири нові річники, з яких промовляє до нас історія У. Н. Союзу цього часу і в яких є зібрані думки і почування редакторів і дописувачів, як теж голоси соток і тисяч наших членів і читачів. Передати зміст цього всього неможливо. Це й непотрібне, бо припускаю, що всі ми цей часопис читали. Тому обмежуся тільки до вияснення, як ми в редакції розуміли наші обовязки супроти нашої національної ідеї, як теж У. Н. Союзу і його членства, нашої іміґрації, Америки і Рідного Краю.

Минула конвенція У. Н. Союзу заявилася за те, щоб напрям нашого часопису був надалі національно-демократичний, або, щоби було, як бувало. Та, як знаємо, у таких випадках сама назва ще справи не вирішує і не вияснює, бо вона дуже загальна. Та ми виходили з цього заложення, що „Свободу" звикли називати національно-демократичним часописом тому, що ті думки, які вона висказувала в національних, соціяльних і релігійних справах, звикли у нас підводити під назву „націонал-демократичного" світогляду. І тому, якщо ті думки, що їх „Свобода" висказувала, скажім у періоді минулої конвенції, назвемо націонал-демократичним світоглядом, то щодо цього в нас і в останніх чотирьох роках було, як бувало. Та тут міг бо дехто звернути увагу на ту обставину, що в цім останнім періоді вживала „Свобода" дуже часто назви „націоналістичний". Та і це справи ніяк не зміняє, бо зміст наш остався такий, як був, себто, ми далі були виразом цеї народньої стихії, що викрешує в нас геройського духа, що взиває до боротьби з усякого роду рабством, що визнає потребу такого цілковитого переродження нації, щоб уми і серця нас усіх були переняті великою ідеєю; „Україна понад усе!" Отсе є те бойове й геройське, що тепер звязують з націоналістичною назвою, а що щодо змісту було в „Свободі" й попереднво. Для нас не була важною назва, а праця, яку викликує націоналістична стихія. Важними були для нас ті змяхи, на які вказує націоналізм, а які мають вести наш нарід до просвіти, поступу і визволення з національної й соціяльної неволі. В часі останніх 4 років ми обходили 40-ліття „Свободи" і 40-ліття У. Н. Союзу. Ось ті два ювилеї заставили нас основно перестудіювати історію „Свободи" й У. Н. Союзу. І цю історію ми вписали в Пропамятну Книгу У. Н. Союзу. А ця історія потверджує, що той націоналізм, який творив ідеольоґію „Свободи" в останніх чотирьох роках, був нічим інщим, а тільки виявом тих ідей, що їх виявляла „Свобода" в часі багатьох десятків років. В Пропамятній Книзі знайдете дослівні цитати зі статтей і покликів аперед десятків літ. Погляньте тепер на них. Прочитайте, як то 30 і більше літ тому „Свобода" ганьбила наших послів в австрійськім парляменті, що короводилися з Віднем і з ним торгувалися навіть у таких часах, коли лилася кров селянська чи робітнича при Баденівських виборах, чи у львівськім університеті. Прочитайте тепер, як „Свобода", ще десятки літ тому, ще далеко до світової війни, сама збирала жертви на революційну боротьбу і висилала їх тисячами у Велику Україну і до Галичини. Прочитайте, як вона тоді вперто твердила, що мусить розвалитися російська тюрма народів. Переконайтеся, що вона відгрожувалася тим самим і Австрії. А тоді, шановні делеґати, зрозумієте, що коли ви бачили тепер у „Свободі" постійні заклики до допомоги боротьбі нашого народу за визволення, коли симпатії „Свободи" є по стороні революційної боротьби, і коли ми заповідаємо, що мусить прийти до нового революційного зриву нашого народу і розвалу окупантів українських земель, то хоч згідно зо зміненими міжнародніми обставинами і часами ми подаємо тепер дещо нове, то цілком певно тільки те, що вже в нас бувало, коли говорити про правдиві національні почування нашого членства. Колись вороги лаяли „Свободу" за ці почування ріжними назвами, включно до назви анархістів. Сьогодні пробує дехто лаяти „Свободу" „фашистівською", підсуваючи нашому членству думку, що „Свобода" нібито зійшла з демократичної плятформи і стала орґаном фашистів. Та за ці чотири роки ми виписали як не сотки, то грубі десятки статтей, в яких ми доказували, що демократична форма правління покищо ще найкраща. І твердили, що ми не є демократами тільки в однім одинокім розумінні, коли демократизм треба розуміти так, як його розуміють большевики і коли під демократичну назву підпорядковується ті т. зв. реформи, що їх нібито переводять Совети, а які большевицькі аґенти представляють як „демократизацію Советів". Ми теж не мали нічого спільного з такими „демократами", що вважають можливою співпрацю з большевиками, чи визнають такі Інтернаціонали, які в цей чи інший спосіб подають руку Москві. Ми теж виступали проти тих усіх „демократів", що торгують українськими землями, чи зводять ґіґантичну боротьбу нашого народу за визволення до жалів з парляментарних трибун і торгів за дрібні фінансові допомоги чи такі самі концесії. Ось так ставили ми в „Свободі" нашу національну справу і твердили, що те, що ми пишемо, є в серцях і почуваннях подавляючої більшости нашого членства, та що воно відповідає традиції й ідеольоґії „Свободи" й У. Н. Союзу.

Нашій „Свободі" приходилось і в тих останніх чотирьох роках витерпіти дещо таке, що теж — бувало. Це ріжного роду напасти. Та, як каже наш нарід, від напасти не пропасти. Бувало, як це всі ми добре знаємо, „Свобода" була змушена грубо платити за ці напасти. Щоб таке не повторилося, ми повзяли всякі можливі міри обережности, щоб забезпечити себе від програної в евентуальних процесах. Та тим разом ніхто не відважувався нас процесувати, але зате знайшлися такі, що пробували на нас нападати в ще брутальніший спосіб, ніж це бувало у минувшині. Ми добре застановлялися над тим, чому властиво на нас нападають, чому на нас відказують. Тим чином брали ми під увагу, чи не заходять тут якісь ідеольоґічні причини; чи може між нами і тими, що на нас нападають, не заходить яка ріжниця поглядів щодо тактики, як нести якнайбільшу поміч Рідному Краєві. Ми нераз думали, що можливо ті, що під політичним оглядом ніби з нами, а на ділі проти нас виступають, уважають нас занадто обережними чи консервативними, коли йде про революційну ідею. Отже застановляючись над тим, ми переконалися наглядно, що йде боротьба проти нас за те, що ми згідно з нашою традицією противимось анархізації нашого народнього життя, що не допускаємо до цього, щоб У. Н. Союз і „Свобода" ставали тереном матеріяльного визиску для ріжного роду приватних підприємств чи осіб, та що ми є за те, щоб громадські справи були під контролею загалу. З тих причин повстала проти нас нагінка і в тих останніх чотирьох роках, причім знову видвигнено старий як світ закид про „диктатуру знад Гудсону". І знову почали проти нас воювати ті, котрим здається, що це „Свобода" має визнати їхнє слово авторитетним і слушним, але вони самі не почуваються до обовязку пошанувати опінію представників найстаршого й найповажнішого українського часопису в Америці. І тому, як „Свобода" не повинувалася їх думці; коли вона, дбаючи за добро української ідеї й за добро своєї організації та за добре, чесне й культурне імя в Америці, когось критикувала, чомусь противилася чи відмовляла щось безкритично попирати, то за те засипувано її ґромами. Та ми були свідомі цього, що таке завжди буває з тими, в чиїх руках є провід. Завжди є така частина, що бунтується проти цього проводу, хочби і найліпшого, бо, як підкреслив Іван Франко, це вже така наша звичка — бунтуватися проти власного добра. Ми теж були свідомі, яким великим лихом є цей наш бунтарський дух. Тому відповідно до своїх сил ми не давали йому розпаношитись і, що було для нас найважніше, спинювали поширення цеї деморалізації на тут роджену молодь. Ми вчили наших руїнників, що в демократичній країні треба по демократичному жити, а тимсамим треба визнавати авторитет тих, котрих заступники народу вибрали на такі відповідальні стновища, якими є урядові становища в таких найповажніших наших народніх установах, що ними є в Америці: У. Н. Союз і „Свобода".

Ми, редактори, вважали себе завжди відпоручниками і репрезентантами членства нашої організації. Бож від загалу членства походить наш мандат, переданий нам в імені членів конвенційними делеґатами, чи вибраним ними головним урядом У. Н. Союзу. Тому, коли говорить чи щось вирішує „Свобода", то це не вирішують і не диктують редактори. Це говорить авторитет, наставлений членством У. Н. Союзу; це говорить дух і розум більшости нашого загалу. І це одно, і тільки це одно є т. зв. „диктатурою знад Гудсону". Це не є ніяка диктатура; це тільки голос більшости, а диктаторами радше є ті, що цього не визнають і хотілиб приказувати „Свободі". Нам особисто булоб далеко приємніше й корисніше кожного вдоволити і кожному догодити, з ніким не задиратись і з кожним добре жити. Та понад ці особисті користи ми змушені ставити вище престіж організації й загальне добро, бо тільки відповідно до того буде судити нас історія, так, як відповідно до того судимо тепер тих, що займали ті відповідальні місця перед нами. Авторитет У. Н. Союзу і „Свободи" був завжди в Америці рішальним чинником. Але й завжди були бунтарі проти цього авторитету. Тому, як це було у минувшині, так і в останніх чотирьох роках намагалися ми цей авторитет вдержати, не даючи себе звести з правильної дороги напастям, наклепам і погрозам.

Та з того, що тут сказано, цілком не виходить, що ми вважаємо, що кожний нами зроблений крок був на 100% непомильним, а кожна наша думка несхитною правдою. Ми пережили в тих останніх чотирьох роках ось тут в Америці такі великі соціяльні переміни, в яких можна було загубитись і найбільшим ученим. Вистарчить тільки пригадати собі історію з Найрою, яка започаткувала великанські переміни, а яку вкінці найвищий суд Злучених Держав узнав незаконною. Доволі буде пригадати собі оту величезну хмару ріжнородних і дуже скомплікованих страйків, від ґенерального страйку в Сан Франціско зперед чотирьох років до сидячих страйків сьогоднішних днів, щоб зрозуміти, як поглибилася сама істота страйкового робітничого руху. А щож доперва говорити про цей, такий скомплікований розлам, як той, що захопив робітничі ряди через ріжне розуміння способу організування робітництва в робітничі юнії. Я маю тут на думці ту боротьбу, яка ведеться між Американською Федерацією Праці й Комітетом Промислової Організації, в якій треба робітництву вирішувати таку важну проблему як та: чи практичніше й для робітника корисніше організувати робітництво за фахом-заняттям, чи за промислом. Додаймо до того ще ті ріжні проєкти, які виринали в останнім чотиролíттю у справі державного забезпечення на випадок безробіття, старости, каліцтва чи нещасливої події, а ще далі боротьбу проти дитячої праці, як теж боротьбу проти компанійних юній, або боротьбу за право робітників заключати з працедавцями збірно, через ними самими вибраних представників, договори про умови праці, аж до перемоги закону Ваґнера включно, то побачимо, що ми пережили в останніх 4 роках великанську епоху, в якій зачало нормуватися цілком інше відношення між капіталом і працею, як було досі. Бо ми дожили до цього, що працю зачинають переставати вважати слугою капіталу, а робітника слугою фабриканта. Завдяки зорґанізованим робітничим рядам робітник зачинає ставати в суспільно-господарськім житті стороною, такою самою як і фабрикант.

Всі ці справи ми розбирали по змозі основно й широко. А метода наша була така, що ми старалися представляти всі ті справи з ріжних боків. В большевицькій пресі атаковано нас за такий спосіб підходу до робітничих справ, закидуючи нам, що ми не вказуємо робітникам ясного шляху. А ми кажемо, що розвязка робітничої проблеми належить до таких складних справ, щодо яких іще й тепер ніхто не знає ясного шляху, якщо не хоче бльофувати. Бо навіть такий закон Ваґнера про колективні робітничі умови ще не означає якоїсь надзвичайної великої робітничої перемоги. Бо й тут згодом готова знайти противна сторона якісь викрути. А й найвищий суд Злучених Держав може новими рішеннями скомплікувати справу. Тому і тут треба звертати робітництву увагу на те, на що ми вже нераз звертали його увагу в „Свободі", а це на здобуття робітниками політичної сили. Бо згідно з законом Ваґнера, в конґресі вирішуватимуть згодом і страйкові справи, і те, чи в певнім випадку взагалі дозволено робітникам страйкувати. Ось тому є тепер вказане, більш ніж колинебудь передше, щоб до конґресу дісталися правдиві заступники робітників, щоб була створена в Америці свого роду американська Лейбор Парті.

Тому треба робітникам далі бути готовими на розумну боротьбу, себто на таку, за яку стоятиме сірий загал. Велика депресія, писали ми, яка ще не скінчилася, дала й ще далі дає робітництву небувалу досі нагоду використати замотану ситуацію, в яку завела край безконтрольна капіталістична конкуренція, і передати владу краю в такі руки, які мають відвагу братися за те, щоб кожна людина в Америці, навіть і найбідніша, мала можність не тільки заробити на те, що є найконечніше, щоб животіти, але й на те, щоб жити по людськи. І все те, писали ми, можна в Америці в теперішніх обставинах здобути законними засобами. І тому ми виступали нераз проти непотрібного проливу робітничої крови, бо це кровопролиття бувало спричинене часто провокація-

ми з боку наймлених фабрикантами аґентів, як теж комуністичними аґітаторами. Американська демократія, якіб вона хиби не мала, таки дає тепер змогу робітництву добиватися кращої долі шляхом організаційним, без насильства і терору. Особливо тепер, коли при владі Френклин Рузвелт, якого навіть зачинають називати „робітничим президентом". Ми остерігали наше робітництво перед такими демагоґами як Ґуї Лонґ, чи о. Каклин, хоч як вони солодко й приманливо говорили до робітника. І заповідали їм виразно в „Свободі" кінець, і то скорий, що й сталося. Остерігаючи наше робітництво перед такими демагоґами, ми писали, щоб добре передумувати кожний крок, який торкається долі робітника в Америці, й розбирати робітничі справи розумово і в межах можливости здійснення. Як теж не давати себе вводити в блуд, що в Советах чи в фашистівських державах ці робітничі справи є розвязувані краще ніж у демократичній Америці.

Так склалося, що в тім останнім чотиролїттю доводилося нам святкувати 40-ліття „Свободи" і 40-ліття У. Н. Союзу. Ці ювилеї виставили нашу організацію і наш орґан на величезну пробу, бо вони припали на часи такої великанської економічної катастрофи, якої Америка ще ніколи не переживала. А, як знаємо, саме в тім критичнім часі зважилися ми ще і на такий ризиковний крок, як переведення ще одної реформи, конечної, щоб У. Н. Союз до решти змодернізувати і фінансово закріпити. Річ природня, що й на наш орґан і на редакторів припав важкий обовязок допомогти перевести реформу та вдержати членство при орґанізації. Та годі навіть приблизно передати ті думки, що ми їх тоді висказували в тих численних статтях, у яких ми промовляли до патріотизму, сентименту і розуму. А, як знаємо, щодо цього були ще в „Свободі" численні голоси членства, як теж сотні ювилейних та ріжних інших дописів. Бо про наші промови чи реферати на ріжних Союзових зборах чи ювилеях — вже й не згадую, бо це справи загально відомі. Ще згадаю, що в тій останній нашій каденції приходилося нам часто вияснити справу т. зв. „дешевих асекурацій", тих ніби чисто „робітничих", як їх реклямується ще й досі з боку большевицької пропаґанди. Та, на жаль, ще й досі є багато таких наших несвідомих робітників, що їх не переконує хлопська приповідка про те, що дешеве мясо пси їдять. І тому буде колись каяття, та вороття не буде.

Минула конвенція заявилася за те, щоб була в „Свободі" раз на тиждень українська сторінка англійською мовою. Та головний уряд прийшов до переконання, що треба спробувати видавати окремо одну цілу картку, раз на тиждень, під назвою „Юкраініен Віклі". Для цього заанґажовано молоду, тут виховану силу, п. Степана Шумейка. Вислід цього, це ті чотири томики „Юкраініен Віклі". Якби ми попробували тепер ті томики перекарткувати і поглянути тільки на заголовки, то тоді доперва переконалисяб наглядно про те, що в них є зібрана маса матеріялів, звязаних з українським життям в Америці, в ріжних інших краях і на наших рідних землях. Редаґуючи цей часопис, ми старалися якнайскорше заповнити цей часопис таким матеріялом, якого англійською мовою досі не було і з якого молоде тут роджене наше покоління моглоб набрати справді не дуже широкого, але заокругленого знання про український нарід, його минувшість і його теперішні змагання як теж про його культурні осяґи.

Ми свідомі цього, що ми давали назагал можливо засеріозний матеріял. Але треба було рішитися на якийсь напрям у редаґуванню. Не можучи всіх задоволити, ми рішилися задоволити ту частину нашої молоді, яка має природній нахил до трохи серіознішого думання, а яка готова стати провідною в будучому українському житті в Америці. Отже тій молоді ми намагалися дати такий український матеріял, який вона не соромилась би показати вчителям у гай скул, чи професорам у каледжах і університетах, і від яких вона моглаб почути слово признання для української культури і науки. Ми теж намагалися защепити в душі молоді повагу до її батьків і матерей і допомагали їй розуміти старе покоління та його відчувати. А попри те ми старалися представити нашій молоді нашу орґанізацію у її правдивому світлі, як орґанізацію чесну, добре загосподаровану і патріотичну. Нам здається, що з тими засобами, як стояли нам до розпорядимости, годі було з „Юкраініен Віклі" багато осягнути. Бо щоб могли бути більші успіхи, треба булоб виложити на цю справу більше грошей і заанґажувати більше мізків до праці. І так треба буде зробити в будучності, якщо захочемо серіозно думати про це, щоб дістати молодь до У. Н. Союзу і заховати на довго українську ідею в Америці живою. Треба саме памятати, що всяка ґазета в Америці, а ґазета, видавана англійською мовою, тим більше, конкурує з американськими ґазетами. Читачі „Юкраініен Віклі" порівнюють його з іншими ґазетами й журналами, які вони читають, і вони над тим не застановляються і цим нашої ґазети не виправдають, що її пише один чоловік, коли до такої ґазети американці беруть кількох людей. Тут на салі є делеґати, що самі дописують до „Юкраініен Віклі" і самі перекладають оповідання й поезії з української мови англійською. Вони добре знають, скільки це забирає часу і труду зладити такий нераз і невеличкий переклад якогось доброго літературного твору. А ми старалися подавати самий добірний матеріял з літератури, штуки, мовознавства, історії й політики. А у вступних статтях порушували всі можливі актуальні теми і завжди звязували їх з українською справою. Біля „Юкраініен Віклі" ми вже обєднали поважне число нашої ідейної молоді, яка забирала нераз голос у ріжних наших справах, як теж виступала в цій нашій молодечій ґазеті зі своїми літературними творами.

Про саму справу молоді забирали ми теж часто голос і в „Свободі", звертаючись до старшого покоління. Тут ми використовували часто ті письма, які нам надсилали наші члени-дописувачі, чи відділові урядники, а в яких було повно доказів і нарікань на те, що самі старші відпихають часто молодь від орґанізації, а навіть і від активної участи в нашім народнім житті. Ми заявлялися проти розбивання молодечих орґанізацій на тлі релігійнім чи стисло партійнім. Тому обстоювали тільки одну Лігу української молоді в Америці. І взивали старших не переносити своєї релігійної чи політичної нетерпимости на тут роджену молодь.

Ми щиро старалися зробити „Свободу" обєднальним осередком, наскільки це було можливе. Хоч наш напрям був конвенцією визначений як демократичний і національний, ми давали в „Свободі" нагоду працювати і таким діячам, що є інших від нас поглядів. І, на диво, це нам брали часто за зле якраз ті, що найбільше говорять про свободу преси і думки. Бо як, наприклад, появився в „Свободі" допис від нашого кореспондента з Риму про те, як розбудовується фашистівська Італія, то зараз ті „оборонці свободи слова" називали „Свободу" „фашистівською". Фашистами лаяли нас і за те, як наш дописувач з краю часами критикував наших радикалів і соціялістів. Лаяли нас і жидівськими погромниками, як ми давали в „Свободі" можність висказатися нашим передовим людям про жидівську справу з чисто українського інтересу, обороняючи тих, що беруться в краю за ремесло і торговлю, себто за те, чим там досі займалися головно жиди і з того жили. Деякі, так би сказати, з католицького боку, критикують нас, наприклад, за те, що ми містимо таку новинку як про висвячення українського православного єпископа в Америці. А православні кривдують собі, як з Риму появиться допис нашого православного кореспондента про те, як виглядає церемонія, коли папа римський благословить вірних. Та, не зважаючи на те все, ми таки довели в часі тих останніх чотирьох років на сторінках „Свободи" майже до цілковитого замирення в релігійно-національних справах, наскільки це було можливе. У нас були постійними дописувачами три визначні наддніпрянські журналісти, хоч усі три ріжняться переконаннями. Ми закупили від молодого наддніпрянського письменника Уласа Самчука відомі вам чудові повісти „Волинь" і „Гори говорять", що вже були друковані. І маємо закуплену нову повість, від іншого наддніпрянського письменника. Отже, як бачимо, має в нашім орґані можність висловитися не тільки націоналіст, але й радикал та соціяліст, і кожний інший, і то в такій мірі, як у ніякім іншім українськім часописі, якщо тільки він є за орієнтацію на власні сили, не обороняє ніяких окупантів українських земель, ні не держить з тими, що торгують українськими землями, як теж не голосить такої науки, що демократизм є добрий для українців в Америці, а злий для наших братів на рідних землях. Бо, як тут так і там, ми є єдні й ті самі люди. І ми вірили, що так, як могли ми розвинутися в Америці під демократичною формою правління, так і моґтиме розвинутися під такою самою демократичною формою правління і наш нарід в Україні, як прийде хвиля його визволення і змога правити самим собою. Найкращий, найскоріший і найпевніший шлях до нашого визволення йде, на думку „Свободи", через перевиховання нації в той спосіб, щоб її члени навчилися самостійно думати, вирішувати і діяти. Бо як стануть такими, то і зуміють собою рядити. Інакше не поможе нам ніякий диктатор, монарх чи гетьман. „Свобода" далі твердила, що які не булиб між нами ріжниці щодо політичних переконань, то якщо ми люди дійсно культурні й дійсно освічені й дійсно патріотичні, кожний з нас повинен шанувати погляди другого, якщо цей другий висказує ці погляди в культурний спосіб і веде себе культурно. Те саме відноситься і до релігійних поглядів. Причім, писала „Свобода", треба памятати, що правдива освіта це відчуття потреби кооперувати з іншими, а не себе розбивати на гуртки.

Про наше відношення до Рідного Краю ледве чи треба багато говорити. Воно яскраво відбивається буквально в кожному числі „Свободи". Зазначимо ще й на цім місці, що „Свобода" не є звязана партійно з якоюсь політичною ґрупою в краю. Але вона держить із тією стихією, з тим великим рухом на рідних землях, який не погоджується з розчетвертуванням українських земель не тільки на словах, але де може, то й ділами маніфестує перед світом українську державність і соборність як українську конечну вимогу, і який то рух спрямовує головну нашу енерґію на піддержання в нації революційного духа. І про все інше треба нам дбати, писала „Свобода". Але й треба розуміти, що школи, церкви, кооперативи і т. п. можуть вороги нам кожного часу забрати і знищити, але духа з нашого серця не зможуть вирвати. Тому саме, писала „Свобода", головно на цей революційний дух треба нам покладатись, бо його одного ми є в силі викресати і задержати. І він буде рішальний.

Всі добре знаємо, що наш часопис є переповнений чи не кожного дня ріжними збірками на ріжні народні потреби. Вже це одно вказує на те, що любити Рідний Край у розумінню „Свободи", це значить — постійно йому помагати матеріяльно. А попри те ще й політично й морально. Це ми й робили.

Ще згадаю, що дехто кладе в сумнів правдивість надсиланих до нас з краю інформацій. Вимагають від нас повної ясности у ріжних справах скомплікованої нашої політики в рідним краю, як і тої політики, яка ведеться нашою політичною іміґрацією в Европі. Т на це ми можемо відповісти, що ми намагалися мати звязок з такими нашими діячами в Рідним Краю і на іміґраціях, яких переконання та діяльність нам добре відомі й щодо яких ми переконані про їх особисту і політичну чесноту. Від 8 літ ніхто з редакції не був в Европі й не був на рідних землях. Тому вже з цього огляду навіть немислимо від нас вимагати щоб ми завжди були поінформовані у всіх справах якнайкраще, бож про багато справ не можливо дістати інформації письмом через ворожу цензуру. А є багато таких справ, щодо яких можна дістати інформації тільки довірочно, шляхом усних розмов, і то дуже часто — в чотири очі. Це ми представляли на річних засіданях головного уряду і заявляли, що надходять дуже небезпечні й скомпліковані часи, в яких може прийти цілком несподівано до нової катастрофи в Европі і до нової воєнної заверухи. А в такій заверусі зачнуть з ріжних боків висувати українську справу. І тоді „Свободі" й У. Н. Союзові треба буде скоро зорієнтуватись у тім скомплікованім положенні, особливо, якщо в цю заверуху зачнуть знову втягати і Злучені Держави. Тому саме ми заявляли, що нам треба висилати час від часу обовязково когось на рідні землі й до Европи, щоб ми були в кожнім часі можливо якнайкраще поінформовані про ті можливости, які можуть наступити, щоб знову підчас нової заверухи і нового видвигнення української справи на міжнародньому форумі й нам не блудити так, як це траплялося в минувшині. А правильна наша орієнтація в Америці у випадку нового світового конфлікту може багато заважити на долі Рідного Краю, а навіть і на долі нашої орґанізації й нашого орґану. Тому, хто розуміє і відчуває всю вагу і всю тонкість тієї справи, про яку згадую тут тільки кількома словами, хай вискажеться щодо неї ось тут за конвенції, щоб потім не було нарікань, що ми не звертали уваги на цю важну справу.

Можнаб іще багато говорити і про те, що теж є тісно звязане зо „Свободою" й У. Н. Союзом, себто про ту допомогову акцію для Рідного Краю, яку веде наша іміґрація при помочі „Обєднання". Та це загально відома справа. Як і відоме те, що при помочі „Свободи" й У. Н. Союзу уможливлені такі видання „Обєднання" як „Спирит оф Юкрейн" і інші. Ще згадаю, що „Свобода" є теж свого роду інформаційним бюром у всіх можливих справах. До неї звертається наш іміґрант дуже часто по пораду в найінтимніших справах. Сюди і до „Юкраініен Віклі" пише молодь по матеріяли в найріжнороднїших справах, звязаних у будьякий спосіб з українським життям в Україні й тут в Америці. Приходиться нам нераз відповідати і американським професорам чи всілякого роду дослідникам у справах, що відносяться до української штуки, літератури і взагалі нашого життя. І нема такого тижня, щоб почта з Европи не принесла нам повно листів, теж з ріжного роду справами політичної, культурної, фінансової чи допомогової натури, на які треба відповідати і які треба полаґоджувати. На нас спадає тягар ріжних зїздів, конґресів, віч і маніфестацій. Нам приходиться постійно говорити на ріжних концертах, викладах. А попри те ще вічно конферувати з ріжними діячами й орґанізаціями. Та хоч ми вложили в те все багато труду, то проте не осягали того, що ми бажали осягнути, бо не було на це матеріяльних засобів. Тому, коли нам приходиться тепер говорити про нашу „Свободу", то маймо на увазі, що вже надійшла велика кріза усієї чужомовної преси в Америці. Ті чужинецькі народи, котрі розуміють, що означає ця кріза, а дорожать своєю національністю і своєю мовою та своїм національним дорібком в Америці, вже взялися рятувати свою пресу, і то з величезним зусиллям. Вони поліпшають раз-у-раз ці часописи, заанґажовують до праці найкращі сили і видають на це величезні суми грошей. Пригадаю, що на річних нарадах головного уряду ми виказували, що поляки доплатили не так давно за короткий час до одного тільки часопису коло $300,000, а річний недобір другого часопису виносив $57,000. Стверджуємо, що чужинецькі орґанізації, такі як наш У. Н. Союз, приходять навіть не з ідейного становища, але з чисто бизнесового, до цього переконання, що мусять далі видавати часописи чужинецькою мовою, щоб тим рятувати не то національний характер орґанізації, але щоб удержати її бизнесово, себто, щоб можна було діставати до неї нових членів. Ми твердили, що й українці в Америці не можуть інакше віднестись і до своєї преси, а зокрема не можуть віднестися Союзовці до цеї „Свободи", що виплекала українську ідею в Америці, що видвиґнула і Союзову ідею, що Союз будувала і Союзові служила.

При кінці випадалоб ще згадати і за „Пропамятну Книгу У. Н. Союзу". Не зважаючи на важкі обставини, ми намагалися видати її якнайкультурніше і з таким матеріялом, який був би совісно провірений і був поважним вкладом в історію не тільки У. Н. Союзу і „Свободи", але й нашої іміґрації й української ідеї взагалі. Ми бажали відбити в тій Книзі серце нашої іміґрації, її мрії, її думки й бажання та її діла. Ми хотіли виказати, що наш іміґрант, хоч був вирваний недолею фізично з рідних гір чи долин, серцем і духом остався назавжди з Рідним Краєм і допомагав йому по своїх силах у його змаганнях до кращого завтра. Ми бажали дати тим, що по нас тут остануться, себто нашому молодому поколінню, правдивий образ їхніх батьків і матерей, будучи цього переконання, що те зібрання нашої правди в Америці виставить старій ґенерації таке свідоцтво, яким можна похвалитися. Пропамятна Книга мала виказати, як валилися брами темноти і як наша іміґрація, як це видно вже зі споминів наших піонірів, поборювала й найтяжчі перешкоди, як перетворювалася з невиразної національної маси у свідомий, благородний, жертвенний і поступовий національний орґанізм. Коли говоримо про видання цеї Книги, то памятаймо, що тисячі листів треба було писати і висилати, щоб зібрати поміщені в ній інформації. Треба було писати і по 10 разів до одної особи, щоб добути нераз дуже малу інформацію. Треба було перестудіювати десятки річників нашого орґану і багато ріжної літератури. Треба було багатьом співробітникам цеї Книги місяцями працювати, щоб зібрати статистичний чи який інший досі недосліджений матеріял, а який забрав у Книзі може всього тільки кілька сторін. Треба було помочі з боку соток наших відділових урядників, головно секретарів, як і з боку ріжних наших членів-діячів. Треба було й молоді попрацювати над новими проблемами, які ждуть нашу іміґрацію, щоб і це знайшло своє місце в Пропамятній Книзі. І хоч у тій Пропамятній Книзі бракує багато згадок за працю багатьох наших народніх діячів на місцях; хоч там нема вимінених багато імен, які заслугувалиб на це; хоч там нема багато фотоґрафій визначних наших громадян, які ми бажали там умістити на вічну память, а не могли, то всетаки ми вмістили в ній величезну масу матеріялу, для нашої історії дуже важного. Та й того, що ми зібрали, неможливо було використати. Бо хоч як малим друком ми вже при кінці друкували, то всежтаки Книга має і без цього понад 750 сторінок. Додати треба ще й те, що цілий наш апарат до складання, друкування й викінчування книжок зовсім не був і не є підготований для такого великого друкарського діла, яким є видання книжки такого великого формату на 700 сторінок. За те діло звичайна американська друкарня певно не важиласяб взяти, а наша друкарня виконала діло, не зважаючи на всякі перешкоди, й гарно — як признають нам чужі люди — лише завдяки великій посвяті, нежалуванню себе й льояльности для нашої орґанізації з боку завідателя, складачів, друкарів і інших робітників, що до цеї праці приклали своїх рук. До вас, шановні делеґати, і до нашого членства та громадянства належить справа оцінки цеї Книги. Та з інформаційного обовязку повідомляю вас, що вже зачали в краю писати широкі статті з нагоди появи цеї Книги. Маємо теж у себе повно письм з думками наших діячів і чуживців про нашу Пропамятну Книгу. Ось, наприклад, Кларенс Менінґ, професор Колюмбійського Університету, що вчитувався не тільки в англійську частину Пропамятної Книги, але і в українську, пише нам між іншим таке: „Панове! Належиться вам цілком певно признання за таку знамениту і вичерпну працю, що обіймає історію української іміґрації за останні 40 років. Це у своїм роді одна з найкращих книжок, які мені доводилось у моїм житті бачити". Відомий мовознавець, професор Іван Огієнко пише нам, що це „величава" праця, про яку він окремо заговорить як у „Рідній Мові" так і в „Нашій Культурі". Премієр У. Н. Р., Прокопович, переслав листа від Ради Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, в якім пише про нашу Пропамятну Книгу таке: „Прекрасне видання — дуже гарне зверхнім виглядом і предцікаве змістом. Воно є цінним вкладом в історію не лише наших людей в Америці, а й в історію наших загально-національних змагань. Сорок літ праці У. Н. Союзу, то сорок літ постійних зусиль, а „Пропамятна Книга", то свідок переможених труднощів та пройденого шляху. І коли на цьому шляху, мов дороговказ, ставлять таку добру і гарну книгу, то це доказує, що за сорок літ зроблено щось добре та гарне". Український Технічно-Господарський Інститут Позаочного Навчання в Подєбрадах поздоровляє У. Н. Союз із виданням „Пропамятної Книги" і пише: „Ця книга, що подає автентичні і незвичайно цікаві матеріяли про українське орґанізаційне життя за океаном, буде цінним вкладом у бібліотеку Інституту". Відомий нам англійський публіцист Ленселот Лотон, редактор журналу „Контемпорері Рошя" в Лондоні, пише: „Дякую Вам сердечно за надіслану Ювилейну Книгу. Її видано чудово; це прямо рекордовий осяг. Такий твір додає нам правдивого запалу і є невимовним доказом живучости української ідеї". Національний Музей у Львові пише: „За прекрасно складену і незвичайно цінним матеріялом виповнену та прегарно видану „Пропамятну Книгу" складаємо щиру подяку. Книга ця є дійсно найкращим памятником на шляху розвитку У. Н. Союзу". Митрополит Андрій Шептицький дякує за „цінну і в „гарній оправі" видану „Пропамятну Книгу", пишучи, що вона „є поважним джерелом до історії про працю У. Н. Союзу і його орґану „Свободи" на полі орґанізування нашої іміґрації в Америці". Львівський часопис „Наш Лемко" пише, що в „Пропамятній Книзі", „у тій напрочуд гарно зредаґованій книжці, запізнаємося в подробицях про життя українського іміґранта в Америці". А кінчить згадку так: „Ця „Пропамятна Книга" повинна знаходитися на почесному місці в кожній хаті наших братів за океаном". З нашого молодого покоління професор „Каледж оф Сейнт Томас", Степан Мамчур, пересилає нам „бажання з низьким поклоном" за цей „монументальний" твір, яким є „Пропамятна Книга", що „зворушила його до глибини серця". А за нашу крайову молодь хай скаже син покійного нашого славного письменника Стефаника, молодий Юрій Стефаник, що пише: „Пропамятна Книга У. Н. Союзу це направду монументальна книга". Читаючи її, пише він, „мене так охопило радісне враження про нестримний похід українського народу вгору, що я вверх напоївся оптимізмом і вірою. На мою думку, ця книга, крім того, що лишиться навіки історичним документом, певно зробить величезну національну роботу". Найбільший сучасний український повістяр, Улас Самчук, відомий вам з друкованої у нас повісти „Волинь", пише, що Пропамятна Книга У. Н Союзу це „маєстатна книга". „Вона — пише він — для мене дуже цінна, бо познайомила з життям і досягненнями наших братів за океаном". Цього письменника так зворушила ця „Пропамятна Книга, що він хоче доконче приїхати до Америки, щоб познайомитися з іміґрантським життям і написати велику мистецьку повість. А накінець згадаю ще, що українська жінка, письменниця і редакторка словянського журналу, видаваного французькою мовою, Марія Омельченко, пише нам, що по прочитанні Пропамятної Книги У. Н. Союзу набирає читач такого враження: „Не загине, буде жити наш нарід, та віримо здобуде собі власну державу, незалежну, міцну".

Ось це є щойно перші ластівки відгуку на ту нашу „Пропамятну Книгу", в яку ми старалися вложити як розум так і серце нашої іміґрації. Вже ті перші голоси вказують, що тим виданням доконав У. Н. Союз такого діла, яким може дійсно гордитися.

Кінчу звіт тим, що складаю подяку головному урядові У. Н. Союзу за щиру співпрацю. Зазначую, що редакція була завжди з екзекутивою У. Н. Союзу, як редакційною комісією, в стислім контакті, та що кожний наш важніший крок був завжди нами основно обговорений і вирішуваний у повній згоді. Зокрема дякуємо щиро всім нашим чесним дописувачам, що забирали голос на сторінках нашого орґану в ріжних громадських, культурних чи політичних справах, як теж просимо вибачення у тих членів, яких ми не могли задоволити, і які може мають до нас за те жаль. Одначе зазначимо, що за останні чотири роки не було на „Свободу" ніякого зажалення від відділів. Тому хочеться вірити, що члени розуміли, що тільки почуття відповідальности за орґанізацію і справу змушувало нас сказати нераз у „Свободі" деяке терпке слово, чи дещо відкинути або змінити. Та робили ми це без найменшої злоби і ненависти до якихсь орґанізацій чи осіб. І хоч за те ми діставали поза нашою орґанізацією нераз ріжні удари; хоч нас за те на чести шарпали, ми і тут не піддавалися ніякому теророві, а поступали так, як наказувала нам наша совість поступати, щоб був між нами порядок та щоб залишалася вічно живою, правдивою і чистою наша українська ідея.

В часі звіту шефа редакції „Свободи прибув на салю конвенції конґресмен Болен у супроводі адв. Михайла Пізнака з Ню Йорку. Заступник голови конвенції, д-р А. Т. Кібзей, представив адвоката Пізнака, який привитав делеґатів XIX конвенції У. Н. Союзу та побажав успіху в нарадах найбільшої української орґанізації на світі, а потім представив конґресмена Болена, який є визначним лідером американської демократичної партії в конґресі.

Конґресмен Патрик Г. Болен зі стейту Пенсилвенія привитав конвенцію У. Н. Союзу і зазначив, що йому не первина бути між українцями. Українці стейту Пенсилвенія в околиці міста Олифант були першими, з якими він запізнався підчас виборчої кампанії тому кілька літ. Його тішить, говорив він, що майже половина присутніх делеґатів походить зі стейту Пенсилвенія, і хоч адв. Пізнак застав його в салі нарад конґресу дуже занятого важними законами адміністрації, він знайшов час, щоб відвідати українців, що зібралися в столичному місті Америки. При прощанні обіцяв, що буде старатися, наскільки це лежить у його силах, помогти українській справі.

При його відході делеґати повстанням з місць та окликами „Хай живе президент Рузвелт" прощали конґресмена Болена.

Наступний звіт здав:

РЕДАКТОР „ЮКРЕІНІЕН ВІКЛІ", СТЕПАН ШУМЕЙКО.

Коли ви так ласкаво дали мені, яко редакторові Ukrainian Weekly, нагоду висказати перед вами деякі з моїх спостережень і думок, що злучені з моєю роботою, яко додаток до звіту відповідального редактора „Свободи", д-ра Луки Мишуги, то тим чином ви ясно заманіфестували, що голос молоді починає тепер мати значіння і можливо деякий вплив на справи не лише У. Н. Союзу, але й загального українсько-американського життя і добра. І тому я буду старатися, щоб цей мій голос не був пустий ані зайвий, але щоб він дійсно приніс нам усім якусь користь.

Тема мого звіту є така: Що то значить видавати Ukrainian Weekly?

Це справа, котру кожний повинен хоч трохи знати, коли ми справді бажаємо мати краще поняття про дійсну вартість нашого англійського тижневика.

У видаванню Ukrainian Weekly одна з найперших проблем, над якою ми мусіли застановитися, була така: для кого видається цей тижневик? Зрозуміло — для молоді. Але слово „молодь" має дуже широке значіння. Це значіння включає того молоденького школяра, який ходить щойно до елементарних шкіл, а також і того, який уже покінчив і найвищі школи, а тепер починає практикувати свою професію чи ремесло. І власне в тім лежить велика трудність, коли беремо під увагу видавання Ukrainian Weekly, бо для дитини треба писати одним способом, а для того, хто ходить до університету або його уже покінчив, іншим способом. Тому ми старалися містити в Ukrainian Weekly, наскільки це було можливе, такий матеріял, який міг бути зрозумілий і цікавий усім. Але, беручи під увагу, що ті з молодшого покоління, які починають перебирати на свої рамена працю й обовязки старшого покоління, є вже трохи старші, ми постановили собі, що Ukrainian Weekly мусітиме апелювати головно до тої старшої молоді, бо її справа є найбільш пекуча, до неї треба якнайскорше говорити, її потреби і вимоги треба найперше задоволити. І тому з тої причини ми у теперішнім часі звертаємо найбільшу увагу на ту старшу молодь, а особливо на тих із неї, які є на чолі нашого молодечого життя, які зїжджаються на наші конґреси молоді, які вже витворили ріжні молодечі орґанізації і які є присутні тут на конвенції У. Н. Союзу яко делеґати. І власне з тої причини, що ми пишемо головно для них, може комусь здаватися, що Ukrainian Weekly є заповажний в тоні і змісті. Розуміється, як би наш тижневик був більший своїм форматом, тоді легко булоб мати і спеціяльну рубрику, призначену спеціяльно для нашої дітвори. І ось тут члени і ви, делеґати У. Н. Союзу, можете щось корисного зробити, коли така ваша воля.

(Дальше буде).

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ПОКІЙНИК.

У четвер, 24-го червня, вийшло останнє число щоденника „Ню Йорк Америкен", пораньої газети Герста. Від пятниці вже цеї газети нема.

У цей спосіб ствердилася чутка, що кружляла в Ню Йорку вже від довшого часу. Смерть газети „Ню Йорк Америкен" є замітна головно з того боку, що вона проіснувала 42 роки, себто малощо не пів віку.

Видно, найдовше існування не зaбезпечує газети від упадку.

БУЛА КОЛИСЬ СЛАВА.

З приводу упадку газети „Ню Йорк Америкен" газетярі пригадують історію наїзду Герста на Ню Йорк.

Вилїєм Рендолф Герст мав тоді 33 роки життя й мав уже певний досвід з видаванням популярних газет, що підходили до смаку невибагливих читачів. Він провадив від якогось часу щоденник „Сан Франсіско Екзамінер" і зробив його великим „успіхом". У Ню Йорку він купив собі від видавця Джана МекЛіна газету „Морнинг Джорнел" Заплатив за неї всього $18,000, хоч власник заплатив був за неї рік перед тим Джозефові Пулицерові, видавцеві „Ню Йорк Ворлду", $1,000,000. Діставши в свої руки „Ню Йорк Морнинг Джорнел", Герст знизив ціну примірника з 2 центів на 1 цент, став збирати до газети сензаційні новинки, видавати її сензаційно, і ріжними такими способами за три місяці підняв число її читачів з 20,000 до 150,000. У 1901-шім році він перемінив назву на „Америкен енд Джорнел", а коли пізніше почав видавати осібну ранішню газету, а осібно вечірню, назвав одну „Америкен", а другу „Джорнел".

Остаточний упадок попередили дні великої слави й бизнесового успіху.

БУНТ ПРОТИ СЛОВА.

Робітники Венезуелі, південно-американської републики, протестують перед урядом проти називання їх „пеонами".

Кажуть, що слово „пеон" значить стан рабства. Мовляв, воно мало ще рацію існування, як Венезуеля була під пануванням диктатора Хвана Вісента Гомеса, але від його смерти воно не має ніякої основи в дійсности й уряд повинен заступити його іншим словом. Радять вживати простого слова „обреро", що значить робітник.

І в наших людей теж деколи являються протести проти називання їх цим або тим імям. Замітно, що дехто проєстує навіть проти того, щоб його звати паном або добродієм.

НОВИНКА ПРО ЖИТТЯ.

Коло міста Керні, Ню Джерзі, сталася така подія: 21 робітників, що працювали коло залізниці, захоріли від затроєння шлунка. Шукаючи причини затроєння, поліція післала останки їжі цих робітників до розсліду інспекторові здоровля. Цей, оглянувши їжу, прийшов до переконання, що робітники затруїли собі шлунки, наївшися сендвічів з консервованою рибою лососем.

Тепер виринуло питання, від чого лосось затруївся: чи він був уже затроєний, як з нього робили сендвічі, чи може він зіпсувся вже після того, як з нього зроблено сендвічі. Інспектор здоровля не виключає, що риба, як її виняли з пушки, була здорова, а зіпсулася, постоявши кілька годин на сонці.

Ось новинка, що повчає про життя: обережно з рибною консервою й обережно з полишуваною їжі на довший час на ділання теплоти сонця.

ПЕРЕЙШОВ В ІСТОРІЮ.

В Англії помер епископ Джеймс Велдон, що був колись директором звісної виховної інституції, „Гаров Скул".

У посмертних згадках пригадували газети його промомову, котру він виголосив при нагоді його виходу на пенсію, коли то він сказав, що перейде в історію як директор школи, що набив збунтованого Винстона Черчила. (Як звісно, Винстон Черчил це відомий англійський політик).

Як видно з посмертних згадок, Велдон справді ввійшов до історії за те, що побив Черчила, або за те, що тим похвалився.

Не знаю, чи належиться директорові бути в історію за те, що він набив хлопця, що пізніше став звісним. Мені в звязку з тим пригадується анекдота про забаву на дворі російської цариці Катерини Другої, коли один дворянин забавляв товариство тим, що кивав ухами. Він і царицю намовляв пробувати рухати вухами, а як цариця не хотіла й пробувати, він збирався її вчити це робити. Цариця й тоді відмовилася, кажучи: „Ах, що ви? Таж це в моїм царстві кожний осел уміє!"

Кажете, що нема звязку між Велдоном і царицею?

Лікар і хорий.

— Пане докторе, я незадужаю на самовбивну манію. Вже нераз роздумував я над тим, як би то собі відібрати життя.

— Дурниця! Ви оставте це вже мені — відповідає лікар.

НАРОДНЄ ЛІЧНИЦТВО НА ПОЛІССІ.

Незавидні відносини, в яких живе поліщук, вміння пристосуватися до природи, все те не сприяє доступові цивілізації до поліського села. Примітивне життя поліщука видно не лише в його праці на ріллі, але й у способі лікування. Лікар у поліському селі, щоправда, буває дуже рідко, та навіть і тоді, коли поліщук може покористуватися лікарем, він радше піде до знахора або так званого шептуна, який лікує зашіптуванням або зіллям. Зашіптування лікують, коли підвіє вітер, коли звихнеться нога чи рука, коли вкусить скажений пес, або вуж, коли болять зуби, коли хто захоріє на рожу, при кровавленнях і інших болях, а також при вроках, що їх кинули відьмарі або відьми (сильний біль голови, нудота, завороти). Крім знахора, є спеціяліст від зломання костей, так званий костоправ. У селі Чернавчиці недалеко Берестя живе „костоправ", славний з того, що вміє добре зложити зломану кість у руці або нозі. До нього приходять по пораду також люди інтелігентні, яких він вилікував.

В одного багатого поліщука захоріла 19-літня дочка. Один інтелігент порадив поліщукові звернутися по пораду до місцевого фельчера. Фельчер ствердив запалення легенів і написав рецепту. Та поліщук не використав рецепти, а повіз дочку волами до знахора, до села 30 верств далеко. Також порадили поліщукові баби, на яких думку в хору вселився чорт. На дворі був сильний мороз. Знахор ствердив те саме, що баби, та дав хорій свяченої води. І не дуже взяли собі до серця смерть дівчини. Батько спокійно сказав: „Бог дав, Бог забрав".

Хорого „лікують" на Поліссі так: Коли приведуть його до знахора, кладуть на лаві та прикривають полотном. Знахор робить над ним знаки льоном, який поклав на кінці ножа. Льон спалює над хорим і при тому говорить закляття та молитви. Коли один знахор не може помогти, ведуть хорого до другого, третього аж до успіху, який часто кінчиться сумно. Коли знахор не може помогти, оставляють хорого в спокою на Божу волю.

Рідко коли котрий знахор є спеціяліст від замовлювання всіх недуг. Звичайно один замовляє укушення вужів, другий спалює рожу і т. д.

Важне місце в народньому лічництві Полісся займає зілля, яке збирають на Івана Хрестителя (Івана Купала). Лише шувар (татарак) збирають у навечеря Зелених Свят. Крім зілля вживають як лікарства костей із свяченого на Великдень мяса, порохна, хвостиків гарбузових, коровячого мяса, меду, сметани і т. п.

Ось кілька недуг і доволі оригінальних способів лікування.

Біль голови: хорому вкладають у ніздрі дві галузки марянки красильної, обертають їх, скоро потираючи долонями—за хвилину стікає кров і голова перестає боліти.

Пропасниця (фебра): розтирають розхідник у хлібовому тісті і їдять це, або палять у горщку кости із свяченого мяса, гарбузові хвостики чи порохно й на цьому саджають хорого.

Кашель: сушену біну глину мішають із гороблячим калом, смажать на товщі і тим мастять груди та плечі. Крім того пють вивар із ріжного зілля.

Очі: всякі недуги очей лікують найчастіше так, що волосся запускають у ковтун. Отже не чешуть волосся дівчата, щоб запустився ковтун. Таке сковтунене волосся мастять розтопленим воском, щоби ковтун не розмотався. Хлопцям оставляють на чубку жмуток волосся і намащують воском. Ковтуна не вільно стинати — хорий міг би осліпнути. Очі промивають квасним молоком або сирваткою. Коли в оці є рожа, тоді везуть хорого до знахора.

Ревматизм: пють росіл із совиного мяса, а також їдять це мясо. Крім того натирають тіло оцтовою есенцією.

Зуби: на болючий зуб кладуть тютюнове листя або дають до горівки кусник камфори, девять зеренець перцю, ставлять це на добу в теплому місці, потім прикладають до болючого зуба. Замовляють теж біль зубів до орябини. Тому то того дерева не вільно рубати, а хто таки зрубав би його, будуть його боліти зуби.

СПОРТОВІ „КІБІЦЕРИ"

(Подає д-р Джан Л. Райс, комісар здоровля міста Ню Йорку).

Хоч кожна людина повинна управляти спорт поза домом, то одначе приходить той час, коли вік стає перепоною, небто здержує людей від участи у багатьох більш напружених розривках на отвертім полі. Але маємо ще багато вправ, котрі не вимагають великого тілесного напруження. Вони є добрими забавами для старших людей, а що їх виконується під голим небом, то вони приносять користь здоровлю.

Наприклад, забава в мячик, звана „крокет", не вимагає великого фізичного напруження, а всеж вправляє рамена, груди й ноги. За правилом, це коротка гра, в котрій може брати живу участь старша людина без утоми. Те саме значіння має мінятурна гра в гольф, котру вправляють у багатьох місцях.

Гра в круглі чи цільне кидання підковами вимагає вже більшого тілесного напруження, одначе не перемучує. Тому в ній можуть брати участь старші люди. Навіть коротке пливання не пошкодить старшим людям, котрі вміють плавати.

Але хто вже у старшім віці і не дбає про участь у будьяких спортах, то не повинен переривати свого заінтересування вправами. Хто живе у місті, повинен від часу до часу приглядатись професійним спортовим змаганням, а коли це неможливе, то приглядатись багатьом вправам пізнішого віку, котрі майже в кожному місті управляють підчас сезону.

Хочби тільки принагідно, то підчас вакацій інтересуйтесь спортом. Це щонайменше дасть нагоду перебувати під голим небом, на сонці та свіжім повітрю, а що більше, відсвіжить память, послужить за побуджуючий середник і витворить нове заінтересування. Фактично спорт навіть у глядача викликає цікавість через змагання двох сторін до слави.

Отже хто не може брати участи у спорті, той повинен бути хоч так званим „кібіцером" спорту, з чого прийде теж користь здоровлю, а дальше дасть тему до дискусії, що знов поможе умові.

ФЛІС.

Учитель: Хто тобі помагав при цій задачі?

— Ніхто, прошу пана професора.

— Неправда! Я зараз пізнав, що тобі помагав старший брат!

— Ні, прошу пана професора, він мені не помагав...

— То ти сам написав цілу задачу?

— Ні, прошу пана професора, то брат сам написав цілу задачу...

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ДІТРОЙТ, МІШ.

Пошанували працю проф. О. Кошиця.

Чимало гарних культурних починів дітройтські українці повинні записати на рахунок свого популярного хору „Думка" з його незмінним диригентом п. Іваном Атаманцем.

Одною з останніх його імпрез було влаштування ювилейного свята 40-літньої музичної діяльности проф. Олександра Кошиця.

З ініціятиви хору та його диригента обєдналось біля двацять українських товариств та організацій міста Дітройт, а також більш як пів сотні визначних українських громадян, які утворили спеціяльний комітет під головуванням п. Василя Бугери, п.п. Степана Левкута, П. Дуди та Івана Форися.

Вечором дня 15 травня група громадянства на чолі з о. Л. Сембратовичем та п. Іваном Атаманцем зустріли проф. Кошиця на двірці й запровадили його до спеціяльно зарезервованої на двірці салі, де його вже ждало численне громадянство, з пяткою українських красунь у народних строях, котрі в імені дітройтської громади привитали проф. Кошиця, вручаючи йому чудову китицю цвітів, на що проф. Кошиць відповів зворушливою подякою. При цьому проспівано „Многая літа", а потім заведено гостя до готелю „Форт Шелбі".

В неділю, 16. травня, біля 3-ої години в салі університету Вейн відбувся величавий концерт, влаштований хором „Думка". Не зважаючи на страшну бурю та зливу, що шаліли біля трох годин перед концертом, саля була майже виповнена самою добірною публикою. З промов піднесу вступне слово голови комітету, п. В. Бугери, ядерний і яскравий реферат о. Л. Сембратовича та чудове слово (по англійськи) панни Марії Бек. В них висвітлено значіння свята та ту ролю, яку відіграв Шановний Ювилят у поширенню нашої пісні та піднесенню її на висоту найкращих зразків світової музики. Та головну ролю в концерті відограли хорові точки. Десять літ праці під рукою вправного диригента п. Івана Атаманця надали хорові „Думка" тої дисципліни та чудової зіспіваности, якою він дійсно пишався в цей день. Одна точка була краща другої й публика разом з Ювилятом овацийно приймала кожну нову пісню.

Серед хорових точок була і композиція самого п. Атаманця на слова Івана Франка „Пісне моя", присвячена Ювилятові, а яку хор відспівав з особливим відчуттям. Публика приняла цей спів рясними оплесками.

Заквітчали концерт прекрасним співом і наші солісти. Пані Стефанія Цимбаліст чудовим ліричним сопраном, пані Надія Атаманець дзвінким мецо-сопраном, пані Параскевія Рихлівська ніжним сопраном, — пани: Роман Мараз ніжним барітоном та Константин Орлик ліричним тенором. Усім солістам додавали успіху вправним акомпаніяментом п.п. Галя Цимбаліст та Маруся Сікевич.

При останній точці програми впроваджено Шановного Ювилята на сцену. Ця хвилина зробила на мене таке враження, що я тепер твердо вірю, що нарід, котрий так уміє витати і цінити працю своїх заслужених людей, має право в сімї найбільш цивілізованих народів світу.

Бурі оплесків та „слава Ювилятові" тревали кільканацять хвилин. Дівчата в народних строях підійшли до сцени з величавим кошем цвітів, який вручили Ювилятові. На очах Ювилята видно велику радість, ту батьківську радість, яку можна назвати радістю крізь сльози. В цій радости відчитуєте душу Ювилята, а його думки мимоволі лучаться з вашими. І відчуваєте, як і він, як несетеся у рідну Україну, у рідний Київ, в ту Україну, якій віддав він сорок літ найкращого життя, якої славу проспівав Ювилят по всьому цивілізованому світі. Перед вами стоїть український сивоголовий кобзар України, амбасадор української пісні. По кількох хвилинах цеї німої радости промовив і сам Ювилят.

Дякуючи громадянству взагалі, а зокрема п. І. Атаманцеві і його хорові „Думка" за шану, висловив думку, що, оглядаючись на сорок-літній шлях своєї музичної праці, не жаліє, що залишив наукову карієру та вибрав музичну. Бо коли бачить таких диригентів та такі хори, які йдуть його шляхом, коли спостерігає велику любов і відданість нашій пісні, а також коли бачить таке чутливе відношення громадянства до тих, що працюють над цею піснею, то мусить признати, що не помилились у своїх задумах і в тім бачив найбільшу нагороду за свою працю.

„Я їхав у цивілізований світ — говорив Шановний Ювилят — у найтяжчі дні нашої визвольної боротьби, і взяв, що є мир узяти з собою: узяв Марусю, ту заквітчану просту селянську Марусю, українську народню пісню, перед котрою склонили голови найкращі музики культурного світу. На старости літ я опинився на чужині й радію, що моя Маруся не кидає мене і тут на чужині, і маю віру, що вона хоч в частині причиниться до тої волі, котрої ми так бажаємо".

По концерті відбувся бенкет у будинку „Федерації Жіночих Клюбів" з хоровими піснями та промовами. Там вручено Шановному Ювилятові почесний ювилейний дар.

Після бенкету ще було приняття для тіснішого кружка у проф. Івана Королишина.

Присутній.

ІРАНСЬКА ЖІНКА.

Іранська (перська) жінка донедавна була вязнена, була предметом у руках чоловіка, свого володаря. З хвилиною, коли шах Здер із неї символічну заслону „чадор", дав їй тимсамим свободу, відчинив їй школи. Здавалось би, що іранська жінка має рівноправність. У дійсності воно ще так не є. Перешкодою тут є іранські закони, які підпорядковують жінку мужчині. В ділянці подружого права іранка не має голосу. За неї рішає чоловік у всіх справах. Жінка сама не має права домагатися розводу, а рівночасно не може спротивитися чоловікові, який домагається розводу. Многоженства гарячих іранців, не зважаючи на нову добу й нову кодифікацію — не скасували, лише законно управильнили.

Згідно з давніми законами, які признає релігія, дівчину, що скінчила девять літ, уважали зрілого для подружжя. І справді заключувано такі подружжя з девятьлітніми дівчатками. Тепер закон рішучо зборонює виходити дівчині замуж, коли не скінчила пятнацять літ.

Здавна був такий звичай, що батьки порозумівалися між собою і без відома хлопця підшукували йому дівчину, представляли їх взаємно та оставляли самих. Така жінка є нібито найперша. Та крім неї чоловік законно може мати ще чотири легальні жінки.

Діти тих пятьох жінок мають повні права. Многоженство, признане законом, признає крім того ще побічне, контрактове подружжя, на час „не менший від одної доби". Такий контракт можна довільно продовжувати, одначе те право має тільки мужчина. Жінка все є лише предметом умови. Діти перших жінок охороняє закон так, що батько мусить (чи він живе з жінкою, себто матірю дітей, чи ні) дбати про виховання дітей до пятнацятого року життя. Діти контрактових жінок не мають ніякої опіки й ніхто не може присилувати батька, щоб давав на їх удержання. Подання в справі розводу з легальною жінкою вносить чоловік (жінка не може спротивитися). Яка причина розводу? Звичайна „рівнодушність чоловіка супроти жінки" — або інакшими словами: викинення жінки, як уже непотрібного домашнього грата. А розведеній жінці не вільно вийти замуж упродовж півнята місяця.

Давніще подружжя легалізував духовник. Тепер від часу, як уведи книги цивільного стану (тому 8 літ), церковний шлюб неважний. Його мусить затвердити староста, у старости шлюб мусять заключити. У звязку з книгами цивільного стану треба згадати, що іранці (перси) не мали назвищ. Називали себе іменем батька і своїм. Імена були дуже неріжнородні, бо звали себе Іман (син) Алія. Тепер є в звичаю надавати імена дітям староперського походження, від перських королів. Тому одинацять літ шах „зінвентаризував" своїх громадян, видав карти ідентичности. Службовики надавали назвища, які попало.

Іранська молодь, яка захоплюється шаховими реформами більш ніж старе покоління, противиться многоженству та заявляє, що хоч закон охороняє многоженство, Хоче мати одну жінку, як справжню товаришку життя. Як воно буде в практиці, ще не знати. Всеж легше було удержувати багато жінок у тих часах, коли їх держалося в заперті, коли за одяг вони мали одну плахту, звану „чадор" — ніж тепер, коли треба думати про тоалети, про театр, кіно, гостинниці.

Годиться ще згадати, що Іран у національному розумінні уявляє собою зліпище багатьох національностей, які донедавна не хотіли признавати надто виразно своєї спільности з іранською державністю. Тепер завдяки дбайливости уряду громадяни зрозуміли, що в їх інтересі є злучитися з іранською державністю. Шах старається, щоб його громадяни піднеслися на вищий щабель культури. Поборюють кочівництво, одначе не зброєю, а будують для кочовників оселі, зразкові фарми, доставляють їм хліборобське приладдя. Щоб управу рілі вчинити дохідною, уряд викуповує всякі рільні плоди по ціні пересічно 70 проц. вищій від нотовань світових бірж.

— Це страшне! Олена, яку я так кохаю, не зголосилася вийти за мене.

— Овва! Щож це таке страшне?!

— Для мене це смертний присуд.

— Мій любий. Смертний присуд усе лпщий, ніж досмертна вязниця!

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ПАМЯТАЙМО ЗА МОЛОДЬ У КРАЮ І В АМЕРИЦІ.

Вже моя така звичка, що як тільки почтар рано принесе „Свободу", то таки мушу кинути роботу, а заглянути в газету, щоб довідатися, що нового в світі й серед нас. Переглядаючи ось так часопис з 22. червня, завважила я цікавий допис про те, щоб допомагати українським студентам у Рідним Краю та щоб цею допомогою занялося наше жіноцтво, зорганізоване в Союзі Українок Америки.

Думаю, що думка добра. Треба помагати нашій молоді в краю. Але я теж думаю, що зарaзом треба підносити і дуже важну справу: допомоги нашій молоді тут в Америці. А це така справа, що як ми про неї не подбаємо, то гірко за це заплатимо. Бо як ми повмремо, то хто нас заступить? Хто буде вести українські організації, видавати українські книжки і газети? Треба добре думати, як тих будучих наших провідників підховати. І на ту ціль треба нам теж мати матеріяльні засоби, бо це теж дуже важна загально-українська справа.

Анна Касій,
від. 94 У. Н. Союзу.

ПОШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТИ ПУБЛИЧНИХ БІБЛІОТЕК

Поверх 100,500,000 книжок призначено для безплатної циркуляції через звиш 6,500 публичних бібліотек, розсіяних по цілих Злучених Державах. За несповна сто років, почавши від Філядельфії, будовано безплатні бібліотеки, піддержувані поодинокими громадянами, з допомогою фондів, дарованих філянтропами, як шотляндський імігрант Ендру Карнегі, котрий дарував $65,000,000 на бібліотечні цілі. Останніми роками бібліотеку признано освітньою інституцією, котрій дано федеральну і стейтову матеріяльну підтримку. Оснування бібліотечного відділу при бюрі освіти Злучених Держав і призначення фондів на бібліотеки законодавствами стейтів Огайо та Іліной рефлектує зріст популярности публичних бібліотек.

Самоосвіта через читання, спосіб уживаний більшістю визначних американців, як Абрагама Линкольна, Томаса Едісона, Венямина Френкліна, доступна кожному через бібліотеку. Для помочі студентам у продовжуванню їх студій призначено дорадників до бібліотек по великих містах. Показників під заголовком „Курси читання з ціллю" доставляє кожному читачеві, незалежно від того, де мешкає, Товариство Американської Бібліотеки. Майже сімдесять предметів, як соціологія, історія Америки, журналізм, тощо, описано в осібній брошурці з поданням спису книжок. Майже міліон примірників продано читачам по цілих Злучених Державах за час десятьох років. „Показник для читача" видало теж Бюро Освіти Злучених Держав.

Обчислено, що 45 мілонів американських людей, з котрих вісімдесять відсотків живуть у сільських округах, не мають достаточної бібліотечної обслуги, але роблять заходи, щоб запобігти тому. „Бібліотеки на колесах" це найновіший спосіб доставити книжок сільським читачам. Роками вживано вантажних возів, але тепер вживані вагони (трейлерс) мають електричне освітлення і всяку бібліотечну обстанову. Фармери замовляють книжки почтою. Каліфорнія відзначається знаменитою сільською бібліотечною системою, при помочі котрої міліони книжок знаходять в циркуляції. Роблять нові заходи для заснування бібліотечної системи на більшу скалю по повітах і стейтах, з обширною та достаточною обслугою. Тому, що освіта є поступ життя, мається на увазі доставу книжок кожній людині. Коли 68 відсотків шкільної дітвори переривають науку після скінчення початкових шкіл, то стараються, щоб вони науку продовжали. Освітню ролю бібліотеки обговорювано поверх 50 років, але тільки останніх пять років 20 тисяч бібліотекарів та їх помічників виконують обовязки дійсних учителів.

Поширення бібліотечних вигод для заспокоєння більших потреб підчас депресії, коли льокальні грошеві засоби зовсім вичерпались, було уможливлене тільки завдяки призначенню допомогових фондів та робітників. Бібліотеки у шістьдесятьох містах ведуть курси навчання дорослих англійської мови, горожанства, чужих мов, драми, мистецтва та фаху — при помочі робітників WPA. Маленькі представлення для дітей, це одна з праць, яку започаткувала WPA. Багато бібліотек збудували спеціяльні сцени та театри на такі представлення, думаючи задержати їх на стало. Спроби малих театральних груп по бібліотеках показались теж успішними.

Щоб зблизити бібліотеку з народом, заведено бібліотеки по парках під голим небом, де відбуваються читання оповідань у забавових площах та влаштовуються освітні години на радіо. Сільські бібліотеки вставили радія та машини до висвітлювання образків і сталі дійсними осередниками громади. Кімнати на збори, жіночі та мужеські клюби, концерти, дискусії, освітні курси і всякі інші зібрання є до розпорядимости для кожної групи. Крім книжок і бібліотеки випозичають рекорди, образи, ноти і сценерії.

Мікрофотографія це найновіший винахід, що цілі газети та книжки фотографує мікроскопічним друком на фільмових звоях та висвітлює спеціяльно злагодженими побільшальними склами, може зробити наглу переміну цілої бібліотеки. Через те будьякотрий стейт зможе мати бібліотеку конґресу.

Також злагоджено говорячу книгу для сліпців. Це найбільший дар для отемнілих, після винаходу системи Брайла, сто років тому. Це 12-цалева плита, на котрій рекордується книжку, а машина, подібна до грамофона зі слухавками, передає голос. З того будуть користати 80 тисяч сліпців, котрі не знають читати Брайла. Конґресова Бібліотека має повну збірку говорячих книг і розсилає без почтових оплат по цілім краю.

ФЛІС.

ТАРЗАН І БОГИНЯ МАЇВ.

(49)

Ріжниця між вужем і гиляками цього куща була лише та, що гиляк не порушався так скоро як вуж. В очах диких індіян почали появлятися блески садистичної радости. Ось скоро кущ зачне душити свою жертву, на превелику радість диких глядачів. Сліпі галузі куща почали висуватися з укриття та окружати собою дівчину.

Рівночасно з тим верхні галузки куща почали висуватися з зачаєння й почали схоплювати дівчину у свої смертельні обійми. Садизм індіян став прибирати релігійний вигляд. Вони всі почали півголосом шептати похвали на честь „великого вищільника". Кожний з них висловлював хвалу своїм богам за те, що це біла дівчина, а не він знаходиться в обіймах куща.

Джордж стояв з боку і конвульсійно стискав заячу лапку. На нього почав теж находити жах, бо він бачив, що чари заячої лапки відмовляють послуху. „Видно, ця лапка в гватемальних нетрах стратила свою силу", думав він розпучливо, дивлячись, як галузі куща чимраз дужче обвивають дівчину. „Ох, де Тарзан, де Тарзан?!" — почав він голосно до себе говорити.

Нкіма була вже відшукала Тарзана і сповістила йому, що його товариші знаходяться у великій небезпеці. Передівсім у великій небезпеці знаходиться дівчина, але в чому заключалася ця небезпека, Нкіма не вміла розказати. Не роздумуючи довго, Тарзан з поспіхом подався на те місце, куди вказувала йому Нкіма. Мов вихор, вони обоє гналися по галузях дерев.